

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
Participation of Community Leaders and Tambon Mayo Municipality,
Amphur Mayo, Changwat Pattani

ซาลีซะห์ หะยีเจ๊ะโซ๊ะ
Zaleha Hayeejeesoh

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Human and Social Development

Faculty of Liberal Arts
Prince of Songkla University

2555

ชื่อสารนิพนธ์ การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
ชื่อผู้วิจัย นางสาวชาลิษาห์ หะยีเจ๊ะ โชะะ
สาขา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

.....ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ จุริรัตน์ บัวแก้ว)

.....ประธานกรรมการสอบ
(ดร.อุทิศ สังขรัตน์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จุริรัตน์ บัวแก้ว)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกีตถวา บุญปรากฏ)

ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้
นับสารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนามนุษย์และสังคม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อดิศา แซ่เตียว)
คณบดี

ชื่อสารนิพนธ์	การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวชาลิษาห์ หะยีเจ๊ะ โชะ
สาขา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผลการศึกษา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้ ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลมายอ) จำนวน 3 คน และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมายอที่เข้าร่วมผ่านเวทีประชาคม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากภาคสนาม ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview: IDI) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ตลอดจนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้นำชุมชน ผลการศึกษา พบว่า

รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ แบบเป็นไปเอง แบบชักนำ และแบบบังคับ ส่วนลักษณะของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปเป็นสองลักษณะ คือ ประการแรก ลักษณะของชุมชนที่รัฐเป็นผู้นำ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม ประการที่สอง เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวก

ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาชุมชน เกิดจากชุมชนเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยพยายามใช้ทักษะและความต้องการของตนที่คำนึงถึงสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่แท้จริงเป็นอย่างไร การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนา ซึ่งทำให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของบุคคลภายในชุมชนนั้นๆ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก

แนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอ จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นับตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย นอกจากนี้ ยังมีแนวทางในการบริหารงานโดยใช้หลักการวิเคราะห์องค์กรแบบ SWOT เข้ามาช่วย ทั้งนี้เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น

Thesis Title	Participation of Community Leaders and Tambon Mayo Municipality, Amphur Mayo, Changwat Pattani
Author	Miss Zaleeha Hayeejeesoh
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2011

ABSTRACT

This study aimed to investigate: forms and manners of participation of community leaders and Tambon Mayo Municipality, Amphur Mayo, Changwat Pattani, problems and needs of the community for community development in Tambon Mayo Municipality, Amphur Mayo, Changwat Pattani, and to explore guidelines for administrative work of Tambon Mayo that meet the needs of the community. The data of this qualitative study were collected from seven main informants who were community leaders, three secondary informants who were officials of Mayo Local Administrative Organization (Tambon Mayo Municipality), and people in Tambon Mayo Municipality, who joined the community stage. The primary data were collected from the field through in-depth interviews (IDI), participatory observations, and focus group discussions. The study found that:

The forms and manners of participation of community leaders and Tambon Mayo Municipality, Amphur Mayo, Changwat Pattani, could be classified into three forms, namely self-induced, induced, and forced. The manners of participation could be classified into two types. The first type was the community with the state as the leader and people accepted and followed the policies. The second types were participation taking place from people's needs with their willingness, and the state provided help and advice or facilitated them.

The problems and needs for community development took place with the community determined the problems and needs of the community trying to use its attitude and needs taking into account the actual economic, political, social and cultural structures. Hence, community studies and community analyses were the heart of development plans which revealed the real problems and needs of people in that particular community considering people participation as the major importance.

The guidelines for Tambon Mayo Municipality administration were related to economic, social, political and cultural development that could affect people's ways of life from their birth, aging, illness, to their death. In addition to this, Tambon Mayo Municipality also used SWOT in its administration so as to respond to the needs of the people and the National Economic and Social Development Plan, provincial development plan, district development plan, Tambon or sub-district development plan, the 3-year municipal development plan, the government policies, and local administrators' policies.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเพียรพยายาม ความมุนะบากบั่น และความตั้งใจของผู้วิจัย รวมทั้งได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ จุริรัตน์ บัวแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ให้เวลา ให้คำปรึกษาและให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา ตลอดจนเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณประธานกรรมการสอบ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ และกรรมการผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุฉวา บุญปรากฏ ที่สละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นประธานและกรรมการสอบสารนิพนธ์ อีกทั้งยังตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาพร้อมข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ สำหรับข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเครื่องมือวิจัย เพื่อให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้นำและชาวบ้านทั้ง 7 ชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานเทศบาลตำบลมาขอย อำเภอมาขอย จังหวัดปัตตานี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และให้ข้อมูลอย่างตั้งใจตลอดจนให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายรอสมิ คือราแม ผู้นำชุมชนมาขอย ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่สำหรับการจัดเวทีประชาคมและองค์ความรู้ที่ได้ถ่ายทอดให้กับชุมชนสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก ในการทำสารนิพนธ์จนเสร็จสิ้นได้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและครอบครัวที่อบอุ่นที่ให้การสนับสนุน ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อน ระหว่าง และหลังการเรียนปริญญาโท รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอมอบคุณสิ่งดีๆ และคุณประโยชน์ที่เกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้แก่บิดามารดา และคณาจารย์ทุกท่าน สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชาลีสะห์ หะยีเจ๊ะโชะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(3)
Abstract.....	(4)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการภาพประกอบ.....	(10)
รายการตาราง.....	(11)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ.....	12
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554).....	25
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล.....	26
บริบทชุมชน.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	42
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	44
การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	44
ผู้ให้ข้อมูล.....	45
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผลการวิจัย.....	75
อภิปรายผล.....	76
ข้อเสนอแนะ.....	89
บรรณานุกรม.....	91
บุคลากร.....	97
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	100
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	116
ภาคผนวก ค การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน.....	118
ประวัติผู้วิจัย.....	121

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. แผนที่ตำบลมายอ	35
2. ภาพแสดงการร่วมประชุมกลุ่มของชุมชนมายอและชุมชนบ้านป่าแย	37
3. การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของกลุ่มสตรีชุมชนมายอ.....	55
4. การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชุมชนบ้านจะ	55
5. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลฯ.....	60
6. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	64
ในการพัฒนาชุมชน	
7. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	70
ในการร่วมกันจัดทำแผนชุมชน	

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1. แสดงจุดแข็งและจุดอ่อน.....	33
2. แสดงโอกาสและปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัด.....	34

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่กำลังก้าวไปข้างหน้า อาทิการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ประชาชนมีอำนาจในการปกครองโดยผ่านทางรัฐสภา ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจระบบการปกครอง สิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง (สุพิศวง ธรรมนันทา 2541) อย่างไรก็ตามระบบการเมืองของไทยที่ผ่านมายังไม่ราบรื่นนักซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2540 (ปัจจุบันถูกยกเลิกโดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปรับปรุงสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของรัฐ การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง การเร่งรัดให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดบริการสาธารณะไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเร็ว ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารงานและการให้บริการสาธารณะของรัฐเป็นไปด้วยความคล่องตัวมีประสิทธิภาพ และสามารถสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

การกระจายอำนาจการบริหารของรัฐไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าวตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ และอัตรากำลังของราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขที่ระบุไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าในปัจจุบันและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับการจัดสรรงบประมาณในสัดส่วนที่สูงขึ้น มีอัตรากำลังมากขึ้น รวมทั้งมีภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา 2542) จากผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องเตรียมการเพื่อรองรับมาตรการในการถ่ายโอนภารกิจงบประมาณ และอัตรากำลังจากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติภารกิจตามที่

ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายความว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเร่งกำหนดจุดมุ่งหมายหรือทิศทางในการพัฒนาของตนให้ชัดเจน มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมภารกิจการพัฒนาทุก ๆ ด้าน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะสามารถบริหารงาน ในความรับผิดชอบตามที่ราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคจะถ่ายโอนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วม (Participation) ถือเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการจัดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติเหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นผู้นำชุมชน องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม 2545) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะ คนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจนั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดหรือการบอกกล่าวถึงความต้องการของท้องถิ่น จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการเมืองและการบริหารงานท้องถิ่นนั้น ผลการศึกษามักเป็นไปในทางเดียวกันคือ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ซึ่งมีสาเหตุจากหลาย ๆ ปัจจัย เช่น ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำงานของท้องถิ่น ขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ที่สามารถกระทำได้อย่างขอบเขตของกฎหมาย ประชาชนขาดความสนใจและขาดศรัทธาต่อการบริหารงานของท้องถิ่น นอกจากนี้ การที่ประชาชนติดภารกิจในการประกอบอาชีพของตน มีส่วนทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ส่วนปัจจัยทางด้านหน่วยปกครองท้องถิ่นนั้น พบว่า ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ขาดการประชาสัมพันธ์และบกร่องในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือแผนงานพัฒนาในท้องถิ่นน้อย (จิรศักดิ์ สีใจเจริญ 2543) นอกจากนี้ ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการพัฒนาด้านต่างๆ ทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนได้รับการพัฒนาและเกิดความเจริญก้าวหน้าด้วยดี ผู้นำชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนจะมีทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ

ทางการและผู้นำตามธรรมชาติ หรือผู้นำที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการ แต่คนส่วนใหญ่ในชุมชนจะให้การยอมรับนับถือและเป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา (ประเวศ วะสี 2542) ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนนั้น มีบทบาทหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ บทบาทในการเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนตำบล โดยเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ประสานงาน และดำเนินการพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน และมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการบริหารงานของเทศบาลตำบลมาขอยจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการทำกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน

เทศบาลตำบลมาขอย เป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลและได้ยุบรวมสภาตำบลเข้ากับเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เพื่อทำหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในทั้ง 7 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการจัดระเบียบสังคม ชุมชน และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว 5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 7) ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติการกิจของส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลมาขอยจึงถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันนับว่ามีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวางมากขึ้น การบริหารงานของเทศบาลจึงมีทิศทางที่แน่นอน มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารงาน และมีตัวชี้วัดผลสำเร็จของการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุถึงสภาพการณ์ที่พึงประสงค์ร่วมกัน (ธีรวิมล โสภณัฐกุล 2541) การที่เทศบาลจะบริหารงานเป็นไปในลักษณะดังกล่าวได้นั้นต้องมีแผนพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นแผนพัฒนาที่เกิดจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทำให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมแสดงความคิดเห็น และยังทำให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันภายในชุมชน เป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับภาครัฐและผู้นำด้วยว่ามีการเข้าถึงประชาชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้หรือไม่ หากทุกคนไม่มีความร่วมมือกันและไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนไม่พัฒนาและไม่เข้มแข็ง ไม่ยั่งยืนและอาจทำให้มีปัญห่อื่นๆตามมาด้วย ด้วยเหตุนี้เทศบาลตำบลมาขอยจึงได้เล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของการวางแผนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งการบริหารงานที่ผ่านมามีทั้งปัญหาอุปสรรค แต่ก็ประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน ในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลมายอ ในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาของเทศบาลตำบลมายอต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ ในการพัฒนาชุมชน ปัจจุบันอยู่ในลักษณะใด
2. ปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่งผลต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
3. เทศบาลตำบลมายอมีแนวทางในการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เทศบาลตำบลมายอนำข้อมูลที่ได้มาตัดสินใจกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
2. ได้แนวทางในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
3. ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในพื้นที่อื่นๆ
4. ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงทางวิชาการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งความคิด อารมณ์ ความรู้สึก การคาดคะเนพฤติกรรม และพฤติกรรมที่แสดงออกในการกระทำและการประเมินผล ซึ่งมีผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผลของเทศบาล

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่ได้รับคัดเลือกและมีอิทธิพลต่อสมาชิกกลุ่ม รวมถึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือด้านคำแนะนำ ข้อเสนอแนะในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

เทศบาลตำบลมายอ หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลและได้ยุบรวมสภาตำบลเข้ากับเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เพื่อทำหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศที่มีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนได้พยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งรัฐบาลได้มีความพยายามที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครอง มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เจริญยิ่งขึ้น การกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอิสระ นอกจากจะสามารถสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและยังเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาลอีกทางหนึ่ง แต่การกระจายอำนาจทางการปกครองแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจจะทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาตนเองได้ ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะได้เสนอแนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล
5. บริบทชุมชนมายอ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้ เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกันกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่วน Goodman (อ้างถึงใน พงษ์ธร ชาญสุริ 2543, 37) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม และมวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ (พรชัย รัศมีแพทย 2540, 225-226) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น และการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย และอีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ

การมีส่วนร่วม (Participations) ถือเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดย กลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นผู้นำชุมชน องค์กรจะต้องเป็นเสมือน ตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ใน งานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะ คนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน หลักการสร้างการมี ส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของ สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น International Association for Public Participation ได้ แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (ยุพาพร รูปงาม 2545, 5)

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่ เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่ กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกเปลี่ยน การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น ผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ กล่าวคือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นแรก เป็นการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ ขั้นที่สอง การวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ ขั้นที่สาม เป็นขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน และขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้ (อภิัญญา กังสนารักษ์ 2544, 14-15)

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นบนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมของ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (ออนไลน์, 2547) ได้นำเสนอความคิดเห็นผ่านบทความ “แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย” สรุป

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐเป็นผู้นำ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม และอีกลักษณะหนึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวก

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representation) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representation) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับ และประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม ดังเช่น จานง อภิวัฒนสิทธิ และคณะ (2540) กล่าวว่า พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคมนั้น ไม่ว่าจะในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มเราจะเห็นว่า มีอยู่ 5 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และการกลืนกลาย ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ และ ไพรัตน์ เจริญรินทร์ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกันแต่เดิมนั้นรัฐมักจะมองในแง่การสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน รวมคิด ร่วมวางแผน และร่วมบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบด้านวัตถุและเงิน แม้ว่าจะยัง

เป็นอยู่ตาม โดยภาพรวมก็ยังเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น จะต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ กล่าวคือ ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ตลอดจนร่วมบริหารงานพัฒนา ทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุน ตามขีดความสามารถ

การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความประสงค์ที่มีส่วนในการให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการแก้ไข หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุข ปัจจุบันวิถีของประชาชนได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมทำให้เกิดการดำเนินชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาตนเองให้อยู่รอด ไม่มีความสนใจต่อปัญหาสังคมรอบข้างที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ตรงกับความต้องการของทุกคน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นผู้นำของการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาของสังคม อาจกล่าวได้ว่าประชาชนสามารถหลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา แต่กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง นอกจากนี้ เสรี พงศ์พิศ (อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า 2549) กล่าวว่า นโยบายของรัฐที่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยอาศัยผู้นำในหมู่บ้านเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาชุมชน ให้ผู้นำออกมาเผยแพร่ความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสม ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา โดยสนับสนุนให้พวกเขาได้นำความรู้ไปเผยแพร่ยังชุมชนอื่นๆ ออกเดินทางเป็นวิทยากร บอกเล่าสิ่งที่พวกเขาได้ทำมาแล้ว เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้กับชุมชนอื่น ทำให้ผู้นำมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (สถาบันพระปกเกล้า 2549) ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่ม

คุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไป จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าว ทำให้การพัฒนากระบวนการที่ผ่านมา ได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า 2549)

อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมี

ส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐถือเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่ง ที่ไม่เพียงแต่จะทำให้การบริหารการจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐ สามารถกระจายสิทธิประโยชน์ในการดำรงชีพอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไปสู่ทุกพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อันเป็นสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นลักษณะของการพัฒนาที่กระจายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Distribution of Economic Wealth) และทรัพยากรทางสังคมที่มีค่าอื่นๆ เช่น การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ การเข้าถึงครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง ตลอดจนสิทธิในการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลอีกด้วย อันเป็นบริการพื้นฐานของรัฐออกไปถึงประชาชนในท้องถิ่นที่ขาดโอกาสให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้การดำเนินการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณากร่างนโยบายของรัฐหรือกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด รัฐจึงต้องคำนึง “มติมหาชน” ที่เป็นสิ่งสะท้อนถึงความรู้สึกและความต้องการของประชาชน และนำมาใช้เป็นเครื่องชี้้นำให้รัฐสามารถประเมินถึงประสิทธิภาพของนโยบายที่จะถูกนำมาใช้ในการบริหารประเทศ และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 2549) กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมก็คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมคิดริเริ่มร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมตรวจสอบ โดยใช้พลังความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตนเองร่วมกับความรู้และวิทยาการที่เหมาะสมอย่างสร้างสรรค์พร้อมไปกับการเป็นผู้รับแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมกันรับผิดชอบในผลกระทบที่ตามมา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

คำว่า “ผู้นำ” มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวางพอสรุปได้ ดังนี้

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลาย อาจอยู่ด้วยกัน หรือทำกา
ร่วมกันด้วยดีและสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (สันตพงศ์ สร้อยเทพ 2545, 38) และพรนพ พุกกะพันธ์
(2544, 19) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือได้รับการยกย่องให้
เป็นหัวหน้าผู้ตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะนำผู้ตามหรือ
ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่
จะให้บรรลุเป้าหมาย และความสามารถที่จะชักจูงผู้อื่นให้ความร่วมมือร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่

จุดหมายของตนได้ นอกจากนี้ วรรัตน์ เขียวไพรี (2542, 152) กล่าวว่าผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น จูงใจให้บุคคลกระทำตามสิ่งที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ภาวะผู้นำเกิดจากการยอมรับของบุคคล กลุ่มคน ช่วยให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ผู้นำจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และเกี่ยวข้องกับอำนาจส่วนบุคคล ที่จะมีความสามารถในการมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรม และการกระทำของผู้อื่น จูงใจให้บุคคลทำงาน และสอดคล้องกับวิจิตร อวระกุล (2542, 191) ซึ่งได้ให้ความหมายของผู้นำว่า เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือ วางแผน ควบคุม ชี้แนวทางในการทำงานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมาย โดยได้ให้ทั้งผลสำเร็จของงานและรักษาสถานภาพของกลุ่มให้มีความมั่นคงด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในกลุ่มให้ดำเนินงาน หรือกิจกรรมของกลุ่มบรรลุเป้าหมาย จากความหมายของผู้นำในการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนและใช้อำนาจหน้าที่ตามสถานภาพและบทบาทที่ตนดำรงอยู่ เป็นผู้มีความสามารถจูงใจและโน้มน้าวใจให้สมาชิกทำงานด้วยความเต็มใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสามานสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าหน่วยงาน โดยการแต่งตั้ง เลือกลงหรือได้รับการยกย่องและเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผู้อื่นในการที่จะชักชวนให้เขาปฏิบัติตามคำสั่ง

ประเภทของผู้นำ

เมื่อก้าวถึงประเภทของผู้นำ ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงประเภทของผู้นำมากมาย ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ การชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้นำ สามารถแบ่งประเภทของผู้นำ คือ ผู้นำแบบใช้อำนาจ (Autocratic Style) หมายถึง ผู้นำที่ใช้อำนาจตามแบบอนุรักษนิยม และมักแสดงตัวเองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาว่าตนเองเป็นผู้นำ และคาดหวังที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามทุกอย่างที่ตนบอก ผู้นำประเภทนี้อาจรับฟังหรือไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาก็ได้ และผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Style) หมายถึง ผู้นำที่ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ กล่าวคือ ผู้นำแบบนี้จะมีพฤติกรรมทำงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. ให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาร่วมกันในการตัดสินใจ และมีลักษณะเป็นมิตร และสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชา และเมื่อมีการตัดสินใจเกี่ยวกับงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชาจะร่วมกันทำ ดังนี้คือ พยายามมองปัญหาให้ชัดเจน เสนอทางเลือก และเลือกแนวทางแก้ไขที่อาจเป็นไปได้ (ริเรื่องรองรัตน์ โลกสกุล 2540, 147-148)

ลักษณะของผู้นำ

ลักษณะของผู้นำได้มีนักวิชาการนิยามไว้มากมาย แต่เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี จึงนำเสนอ ลักษณะของผู้นำ ดังนี้ ลักษณะของผู้นำในทัศนะของ ไพบูลย์ วัฒนธรรม (2542, 93-96) กล่าวว่า ในลักษณะหนึ่งโดยธรรมชาติจะสร้างผู้นำขึ้นมาคนหนึ่งเรียกว่า “ผู้นำตามธรรมชาติ” และเมื่อสภาพ การเปลี่ยนไปผู้นำอีกคนหนึ่งอาจจะเหมาะสมกว่า ผู้นำที่ไม่เป็นธรรมชาติคือผู้นำโดยการแต่งตั้ง เช่นเดียวกับประเวศ วะสี (2540, 27-28) กล่าวว่า ในกระบวนการชุมชนที่สมาชิกร่วมคิด ร่วมทำ จะ เกิดผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำตามธรรมชาติมีลักษณะ คือ ฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคน คิดต่อสื่อสารกับคนรู้เรื่อง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ สวงวน นิตยารัมภ์พงศ์ (2540, 85-89) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ผู้นำจะต้องมีหลายส่วนในตัวคนเดียวกัน เช่น ผู้นำผู้ยึดหลักการ ผู้นำผู้มีความรู้และวิสัยทัศน์ดี ผู้นำที่เป็นนักปฏิบัติ ผู้นำที่เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542, 91-92) ได้กล่าวว่า ผู้นำควรมีลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. มีการปรับตัวดีกว่าบุคคลทั่วไป เพราะผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดีย่อมเป็นผู้ที่มีความสุข มีสุขภาพจิตดี และยอมเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มได้มากกว่าผู้อื่น
2. มีลักษณะเด่นกว่าคนทั่วไป สามารถพูดจาชักจูงให้สมาชิกทำตามได้ง่าย เป็นผู้ที่สามารถนำคนอื่นได้
3. ชอบแสดงตัว คือ ไม่เก็บตัวหรือขี้อายในการออกสังคม ทั้งนี้เพราะผู้นำทั้งหลายจำเป็นต้องติดต่อประสานงานกับคนทั่วไปอยู่ตลอดเวลา
4. รักความก้าวหน้า คือ หมั่นเพิ่มพูนประสบการณ์ หรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
5. มีปฏิญาณไหวพริบดี สามารถตัดสินใจเฉพาะหน้าได้ และสร้างความสามัคคีให้แก่กลุ่มได้ ไม่ทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดน้อยใจหรือเสียกำลังใจในการทำงาน

ดังนั้น ลักษณะของผู้นำจึงเป็นปัจจัยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ด้านต่างๆ ได้สำเร็จ สำหรับคุณลักษณะผู้นำที่สามารถนำมาใช้ในกรณีของการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี จะสอดคล้องตามแนวคิดเห็นของประเวศ วะสี (2542, 27-28) กล่าวว่า ในกระบวนการชุมชนที่สมาชิกร่วมคิด ร่วมทำ จะเกิดผู้นำ ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ฉลาด มีวิสัยทัศน์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

สถานการณ์การเกิดผู้นำ

สถานการณ์เป็นตัวแปรที่สำคัญมาก สังเกตได้ว่าสภาวะแวดล้อมทำให้ผู้ที่มีคุณสมบัติอยู่แล้วโดดเด่นขึ้นมาเป็นผู้นำ ถึงแม้ว่าจะมีผู้นำที่ได้สร้างประวัติศาสตร์เพราะคุณสมบัติโดดเด่นของตนเอง และบ่อยครั้งการสร้างประวัติศาสตร์ก็เกิดจากตัวแปรทั้งผู้นำและสิ่งแวดล้อมช่วยกันเสริมให้ประวัติศาสตร์และคนได้เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสถานการณ์จึงแยกกันแทบจะไม่ออก ทั้งสร้างและเสริมซึ่งกันและกัน แต่บางครั้งก็ทำลายกันได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ผู้นำย่อมมีความสำคัญกว่าเพราะสามารถใช้ความสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ ตัวผู้นำสามารถใช้ปัญญาและพลวัตจัดการกับสถานการณ์ได้ดีกว่า (นพมาศ ธีรเวคิน 2542, 100-101)

สถานการณ์และโอกาสในการเข้ามาเป็นผู้นำองค์กรชุมชนมีความแตกต่างกัน อาจจำแนกเป็น 4 กลุ่ม (สมชาย พงษ์เทพิน 2542, 52-57) คือ

1. ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากชาวชุมชนมาก่อนการทำกิจกรรมองค์กรชุมชน ผู้นำที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีผลงานและการปฏิบัติต่อชาวชุมชนเป็นที่ยอมรับก่อนจะทำงานองค์กรชุมชน กล่าวคือ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ตกทุกข์ได้ยากในชุมชน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมจนเป็นที่ยอมรับและสนับสนุนให้เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำนี้มีปัจจัยหรือเงื่อนไขส่วนตัว เป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนเข้ามาเป็นประธานชุมชนและผู้นำองค์กรชุมชน ได้แก่ การหล่อหลอมทางสังคม เช่น การหล่อหลอมของครอบครัวเดิมเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การคุ้นเคยและเคยได้ร่วมงานบุญประเพณีจึงกลายมาเป็นผู้มีบทบาททางกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนจนเป็นที่ยอมรับนับถือ การเรียนหลักธรรมคำสอนทำให้เป็นผู้ให้และเมตตาช่วยเหลือคนในชุมชนจนได้รับการยอมรับ และโอกาสที่ผู้นำรู้จักคนในวงกว้างและมีครอบครัวเดิมที่มีฐานะค่อนข้างดี มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือคนในชุมชน ได้นำมาสู่การยอมรับของชาวชุมชน

2. ผู้ที่เข้ามาทำงานองค์กรชุมชนโดยการเข้าร่วมงานและช่วยงานกิจกรรมชุมชน จนเป็นผู้มีบทบาทในการทำงานองค์กรชุมชน การเป็นผู้ช่วยงานและเข้าร่วมงานกับผู้นำชุมชน และได้รับการสนับสนุนบทบาทการทำงานและการเรียนรู้ จนเข้ามามีบทบาทในการทำงานองค์กรชุมชนอย่างชัดเจนมากขึ้น นอกจากจะเป็นผู้ที่รู้จักกับผู้นำชุมชน โดยอาศัยอยู่ละแวกบ้านเดียวกัน เวลาว่างกิจกรรมจะมีการเข้ามาช่วยงานกิจกรรมบางอย่างอยู่เป็นประจำจนได้เข้ามาเป็นกรรมการชุมชน

3. ผู้นำที่เข้ามาทำงานองค์กรชุมชน โดยได้รับการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญมาจากนักพัฒนาองค์กรชุมชนและมีความใกล้ชิดกับผู้นำชุมชน นักพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาร่วมสนทนาชี้แจงให้เห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

4. ผู้นำที่เข้ามาทำงานองค์กรชุมชน โดยสถานการณ์ปัญหา ผู้นำที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ปัญหา ได้แก่ ปัญหาการถูกไล่รื้อ และการเจรจาต่อรองเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากนายทุนในการซื้อขายที่ดินของชุมชน ฯลฯ

โดยสรุปสถานการณ์และโอกาสในการเข้ามาเป็นผู้นำองค์กรชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่สนใจเข้ามาช่วยงานจนเกิดการเรียนรู้และปรับบทบาทเข้ามาเป็นผู้นำ

ความหมายของผู้นำตามธรรมชาติ

ผู้นำตามธรรมชาติเป็นบุคคลที่ไม่มีตำแหน่งใดๆ แต่เป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะนำ หรือแนะนำให้ความเห็นดี ๆ มีประโยชน์ต่อชาวบ้านและส่วนรวม (สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์ 2544,16) นอกจากนี้ สุวิทย์ อวิรุณหวัตรกุล (2544, 23) กล่าวว่า การมีโครงสร้างทางสังคมในแนวราบจะช่วยให้มีกลุ่มผู้นำทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายไปตามกิจกรรม และสมาชิกในชุมชนให้การยอมรับขณะเดียวกันในบางชุมชนผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการในพื้นที่ด้วย แต่ในหลักการของการส่งเสริมของความเข้มแข็งของชุมชน มักให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำตามธรรมชาติมากกว่า เพราะถือว่าเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

เช่นเดียวกับ ประเวศ วะสี (2540, 14-16) ที่กล่าวว่า ในการแต่งตั้งและการเลือกตั้งมักไม่ได้ผู้นำที่แท้จริง เพราะขาดความรู้ที่แท้จริง แต่ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ หรือกระบวนการชุมชน ความเป็นผู้นำจะผุดบังเกิด (Emerge) ออกมา ฉะนั้น อย่าไปแต่งตั้งผู้นำหรือสั่งให้มีการเลือกตั้งประธานกลุ่ม จะทำให้การเกิดความเป็นชุมชนชะงัก แต่ควรส่งเสริมกระบวนการซึ่งต้องใช้เวลา เนื่องจากต้องเกิดมีกระบวนการกลุ่มแล้วจึงจะเกิดผู้นำตามธรรมชาติ สอดคล้องกับการสรุปผลของรายงานการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท โดยผ่านองค์กรเพื่อการช่วยเหลือตนเองของประชาชน” โดย กาญจนา แก้วเทพ (2538, 113-114) ที่กล่าวว่า ผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการ เกณฑ์ที่ชาวบ้านเลือกใช้เวลาแสวงหาผู้นำคือ มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม สนใจทำงานส่วนรวม และมีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่น เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูคำสอนจำนวนมากมักมีโอกาสดำเนินการเลือกเป็นผู้นำ เพราะได้รับการอบรมจิตใจทางด้านศาสนา (แต่ก็มีกรณียกเว้นเช่นกัน) ส่วนคุณสมบัติด้านคุณธรรมอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอ

ต้องมีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้นำของกลุ่มชาวบ้านมักจะเป็นคนละคน กับ ผู้นำทางราชการ ในระยะหลังๆ ปรากฏว่าทางราชการมักจะมาเลือกผู้นำจากกลุ่มชาวบ้านเป็น ผู้นำในองค์กรพัฒนาของรัฐ และหลังจากนั้นจะมีผู้นำจำนวนมากที่มีความประพฤติดีเยี่ยมเยียน เช่น กิ่งเหล้าเมายา วางตัวเป็นคนใหญ่คนโต สร้างปัญหาให้กับองค์กรเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับ งานจิตรนิรัตน์ (2541, 28-32) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้นำ และความเป็นไปขององค์กร ชาวบ้านที่ระบบชุมชนส่วนใหญ่จะมีการทำงานร่วมกันเป็นคณะ ไม่มีชาวบ้านคนไหนสมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง การมองหาคนดีที่มีดีคนละอย่างมาทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และสร้างระบบที่ให้ สมาชิกตรวจสอบได้จึงมีความจำเป็น

ในชุมชนที่อยู่กันมาตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ชาวบ้านจะรู้จักกันดี โดยเฉพาะผู้นำตามธรรมชาติซึ่งจะมีบทบาทอยู่ในชุมชน ผู้นำเหล่านี้มักจะเป็นผู้นำรุ่นแรกๆ ในระบบใหม่ (กรรมการชุมชน) เพราะจะมีพรรคพวกเพื่อนฝูงที่อุปถัมภ์ค้ำชูกัน แต่ในระบบกรรมการชุมชนนี้จะมีคนที่ชาวบ้านไว้ใจ เมื่อมีการสร้างระบบก็จะเปิดเผยมากขึ้น ถ้ามีระบบที่ดีชาวบ้านจะได้รับรู้รายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับทำงานของกรรมการ ผู้นำที่ไม่ดีจะค่อยๆ หลุดออกไป การมีระบบที่ชาวบ้านส่วนใหญ่รับรู้รายละเอียดต่างๆ ในด้านการเงินและข้อมูลต่างๆ จากภายนอกชุมชนจะเป็นปัจจัยที่กดดันรองผู้นำให้เหลือแต่ผู้นำที่ชาวบ้านไว้ใจ เป็นไปในทิศทางเดียวกับ ชวิช มกรพงศ์ (อ้างใน สุธเทพ พงศ์ศรีรัตน์ 2545, 93) ที่กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะต้องเป็นผู้นำที่เข้าใจ รู้ซึ่งถึงชีวิตจิตใจและปัญหาของชาวชนบทที่ยากจนส่วนใหญ่ จะต้องเป็นผู้ที่มีอาชีพและความเป็นอยู่ เหมือนกับประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นตนเอง โดยเหตุที่ก้ำกั้น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้านหลายคนมีอาชีพ ฐานะความเป็นอยู่แตกต่างจากลูกบ้านของตน จึงทำให้ ผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้ไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนอันแท้จริง ซึ่งมีความเห็นใจ เป็นห่วงเป็นใยในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่ยากจนในท้องถิ่นของตน

ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นกลไกรูปธรรมในการนำชุมชนไปตามค่านิยม และความ ต้องการของชุมชนรวมทั้งแก้ไขและคลี่คลายปัญหาหรือวิกฤตการณ์ในชุมชนโดยอาศัยภูมิปัญญา ท้องถิ่น ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีกลุ่มผู้นำที่มีอิสระในการตัดสินใจ มีค่านิยมที่ชุมชนยึดถือ และมี ทักษะในการจัดการ ในขณะที่เดียวกันจะแสดงบทบาทได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้าน โครงสร้างและอำนาจรัฐในด้านการเมือง หากมีการรวมศูนย์ในส่วนกลางมาก หรือมีการแทรกแซง จากอำนาจภายนอกมาก ก็จะบั่นทอนอำนาจของกลุ่มผู้นำชุมชนลงไป แต่จะมากหรือน้อยขึ้นกับ ปัจจัยประกอบอื่นๆ ภายในชุมชนแต่ละแห่ง เช่น ระดับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หากชุมชน พึ่งตนเองได้มาก อำนาจการจัดการของกลุ่มผู้นำชุมชนก็มีอิสระมาก นอกจากนี้ความเข้มแข็งของ ค่านิยม ประสิทธิภาพของกระบวนการศึกษาเพื่อชุมชน ระบบความสัมพันธ์ และระดับปฏิสัมพันธ์

ก็เป็นปัจจัยที่กำหนดความเข้มแข็งของกลุ่มผู้นำชุมชน แม้ผู้นำตามธรรมชาติจะมีความสามารถและทักษะที่แตกต่างกัน แต่จะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานตามค่านิยมของชุมชน คือ มีคุณธรรม เนื่องจากชุมชนยอมรับให้คุณธรรมเป็นแหล่งกำเนิดหรือฐานแห่งอำนาจ มากกว่าความรู้และความร่ำรวย ดังนั้น ผู้มีอำนาจในการนำชุมชนจึงมักเป็นผู้นำทางศาสนา เช่น พระ อิม่าม เป็นต้น แม้ในบางชุมชนอาจจะถือผู้สูงอายุหรือผู้มีความรู้ให้เป็นผู้นำ แต่ในความเป็นจริงคือ ผู้สูงอายุหรือผู้มีความรู้นั้นมักเป็นบุคคลที่แสดงตนให้ชุมชนมั่นใจแล้วว่ามีความรู้ มีใจเป็นเพียงผู้เอาใจใส่หรือมีความรู้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ 2540, 28-66)

วิธีการทำงานของกลุ่มผู้นำ ไม่ว่าจะในด้านการบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ อยู่ในลักษณะของการปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือและแก้ไขปัญหาค้างๆ อย่างอะลุ้มอล่วย คำนึงถึงความสัมพันธ์ของบุคคล คุณธรรม มากกว่าการใช้อำนาจเพียงอย่างเดียว หรือในกรณีที่จะต้องใช้อำนาจเพื่อกำหนดข้อบัญญัติของชุมชนหรือเพื่อการอื่นๆ ก็จะเกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนและความเข้าใจของสมาชิกส่วนใหญ่ มิใช่การใช้คำสั่งการแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งผู้นำตามธรรมชาติเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้ชุมชนอ่อนแอ ปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบให้กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติที่เคยมีบทบาทนำชุมชน ถูกจำกัดโอกาสและบทบาทหน้าที่ไปอย่างมาก บทบาทได้กลายเป็นของข้าราชการในท้องถิ่นและผู้นำที่เป็นทางการ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยด้านผู้นำนี้ทำให้ชุมชนอ่อนแอ เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้ (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ 2540, 28-66)

1. กลุ่มผู้นำใหม่ไม่สามารถแสดงบทบาทตอบสนองการพัฒนาภายในชุมชน เนื่องจากต้องแสดงบทบาทในฐานะตัวแทนผลประโยชน์ของโครงสร้างด้านบน (รัฐและธุรกิจ) มากกว่า โดยเฉพาะถ้ากลุ่มผู้นำนั้นยอมรับค่านิยมเจ้าขุนมูลนาย หรือมีผลประโยชน์ร่วมด้วยกับกลุ่มข้าราชการธุรกิจการเมือง การที่ชุมชนขาดกลุ่มผู้นำที่จะทำงานเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนเหมือนที่เคยมี ทำให้ชุมชนอ่อนแอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าในชุมชนนั้นไม่มีผู้นำหรือองค์กรชาวบ้านตามธรรมชาติ ชุมชนก็จะยิ่งอ่อนแอมาก

2. การเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้นำ ทำให้ชุมชนขาดกลไกสำคัญในการเชื่อมประสานความร่วมมือ เพื่อการจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะในการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือมากระทบชุมชน เนื่องจากปัญหาต่างๆ นี้จะแก้ไขป้องกันให้ได้ผลต้องอาศัยความร่วมมือของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ด้วยความความสามัคคีเชิงสังคม และการประสานความคิด ความเข้าใจ และการริเริ่มของผู้นำ เมื่อชุมชนขาดผู้นำที่จะทำหน้าที่ตรงนี้ การแก้ไขปัญหามากระทบชุมชนจึงมักไม่ได้ผล เพราะขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในขณะที่กลุ่มผู้นำใหม่ก็มักจะทำตามหน้าที่หรือคำสั่งอย่างฉาบฉวย ไม่ก่อผลในการแก้ไขปัญหามากระทบชุมชนอย่างจริงจังและ

ชาวบ้านไม่ศรัทธาเชื่อมั่น จึงทำให้ชุมชนขาดพลังในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และปล่อยให้ปัญหาสะสมพอกพูน สร้างความอ่อนแอให้แก่ชุมชนมากขึ้นเป็นลำดับ

3. ชุมชนขาดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะทำหน้าที่รักษาระบบคุณค่าของชุมชน และขาดตัวอย่างด้านคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ การเสียสละ และคุณธรรมในด้านอื่นๆ ดังเช่น กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติเดิมเคยเป็นตัวอย่างให้แก่สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในชุมชน เมื่อชุมชนขาดแคลนผู้นำในลักษณะเดิมซึ่งทำหน้าที่เป็นพลังนำด้านจริยธรรมชุมชนย่อมทำให้ชุมชนอ่อนแอ

การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มผู้นำจากเดิม จึงมีผลกระทบโดยตรงที่ทำให้ชุมชนอ่อนแอ เพราะทำให้ชุมชนขาดกลไกในการรักษาผลประโยชน์และแก้ปัญหของชุมชนรวมทั้งขาดพลังผลักดันทางจริยธรรมด้วย

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน (2543, 84) กล่าวถึงผู้นำตามธรรมชาติมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการส่วนหนึ่งเคยเป็นผู้นำตามธรรมชาติมาก่อน ต่อมาได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ผลจากการวิจัยในทุกพื้นที่วิจัย ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนได้รวดเร็วขึ้น ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มในการพัฒนา จึงควรต้องค้นหาหรือสร้างผู้นำตามธรรมชาติให้ได้มากที่สุด จากข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นผู้มีความสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ทำงานจนเป็นที่ประจักษ์แก่คนในชุมชนและสังคมภายนอก

ประเภทของผู้นำตามธรรมชาติ

ผู้นำคนหนึ่งๆ สามารถจัดอยู่ได้ในหลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะของการผสมผสานอยู่ในบุคคลเดียวกัน เช่น เป็นผู้นำทางความคิด การปฏิบัติ และการเผยแพร่ร่วมอยู่ในบุคคลเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การจัดประเภทของผู้นำสามารถจัดได้ (สัมพันธ์ เตชะอริก, ปรินชา อุยตระกูล และชิน ศรีสวัสดิ์ 2537, 23-42) ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำทางความคิด จะมีการพัฒนาคนแล้วพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เน้นให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอบายมุข อยากรุ่งตนเอง จนนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา และการพึ่งตนเองทางการเกษตร ด้วยการทำเกษตรผสมผสาน มีความรู้ทางธุรกิจในการซื้อขาย การจัดการ และการมีอ้อมทรัพย์ การวิเคราะห์ชุมชน และทางเลือกในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง แบ่งกลุ่มชาวบ้านให้ชัดเจน โดยวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่ม

คนจนกระบวนการวิเคราะห์ระบบชนบททำให้แยกแยะกลุ่มคนในหมู่บ้านได้ การคัดเลือกเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน และส่งเสริมให้พวกเขารวมกลุ่ม และกระตุ้น ผู้นำจึงเกิดขึ้น ได้รับการยอมรับและกลายเป็นผู้นำกลุ่มขึ้นมา ตลอดจนการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ร่วมมือกับครู ผู้ปกครองและนักเรียนอย่างใกล้ชิด มีครูร่วมนำชาวบ้านแก้ปัญหาชุมชนและทำกิจกรรมกับผู้นำ

2. ผู้นำทางด้านศีลธรรม มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ เริ่มต้นจากการเทศน์ การสอนกรรมฐาน การลดละอบายมุข และประยุกต์กับงานพัฒนา มีการเลือกผู้นำชาวบ้านที่มีคุณธรรมด้านศีลธรรมดำเนินกิจกรรมพัฒนา ทำให้เป็นที่เชื่อถือมากขึ้น

3. ผู้นำทางด้านอาชีพ เทคนิค การปฏิบัติ แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทผู้นำที่เน้นหนักกิจกรรมเฉพาะด้าน ได้แก่ กิจกรรมเกษตรแบบผสมผสาน กิจกรรมปศุสัตว์ กิจกรรมหม่อนไหม และผู้นำที่มีกระบวนการทำงานที่ดีกับชาวบ้าน คือ มีความสัมพันธ์กับชุมชน เน้นให้ชาวบ้านเข้าใจปัญหาหารือกันคิดร่วมกัน

4. ผู้นำทางการพูด การพูดแบบกระตุ้นเร่งเร้าทั้งแนวความคิด การปฏิบัติ และการพูดในสิ่งที่ตัวทำ

5. ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อชาวบ้านได้ โดยการพยายามนำแผนงานและกิจกรรมเข้าสู่หน่วยงานราชการได้

6. ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน การได้รับการสนับสนุนทุนจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และแหล่งทุนจากต่างประเทศ ทำให้เห็นว่าผู้นำเหล่านี้มีบารมีและความสามารถในการประสานทรัพยากรลงสู่ชุมชน

คุณลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติ

ลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติว่า จะมีลักษณะเป็นคนฉลาด เห็นแก่ส่วนรวม และสื่อสารกับคนอื่นรู้เรื่อง และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ไพศาลกิจเพชร (2544, 26-27) ซึ่งเห็นว่า โดยปกติผู้นำตามธรรมชาติจะมีลักษณะฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนที่ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรู้เรื่อง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม การยอมรับจากกลุ่มหรือสังคมที่มีต่อผู้นำนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในลักษณะต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้

1. การยอมรับในลักษณะที่เป็นการสืบทอด เช่นการได้รับตำแหน่งตกทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของกลุ่มหรือสังคมนั้นมาก่อน เรียกผู้นำที่ได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ว่า “ผู้นำตกทอด” (Hereditary Leader)

2. การยอมรับในลักษณะที่เป็นทางการ เช่น การได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ เนื่องจากมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ เรียกผู้นำที่ได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ว่า “ผู้นำอย่างเป็นทางการ” (Legal Leader)
3. การยอมรับในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น การที่สมาชิกกลุ่มยอมรับสภาพการเป็นผู้นำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เป็นผู้นำกลุ่มไปสู่เป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ และผู้นำก็ปฏิบัติไปตามธรรมชาติ ไม่ได้มีการตกลงกันแต่ประการใด เรียกผู้นำที่ได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ว่า “ผู้นำตามธรรมชาติ” (Natural Leader)
4. การยอมรับในลักษณะที่เป็นเพราะความศรัทธา ทั้งนี้เนื่องจากมีความเคารพเชื่อถือเพราะบุคคลนั้นมี คุณสมบัติพิเศษที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เรียกผู้นำที่ได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ว่า “ผู้นำลักษณะพิเศษ” หรือ “ผู้นำโดยอำนาจบารมี” (Charismatic Leader)
5. การยอมรับในลักษณะที่เป็นเพราะบุคคลนั้นอยู่ในตำแหน่งหรือฐานะ อันเป็นที่เคารพยกย่อง ของคนทั้งหลาย เรียกผู้นำที่ได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ว่า “ผู้นำสัญลักษณ์” (Symbolic Leader)

บทบาทของผู้นำตามธรรมชาติ

บทบาทของผู้นำในที่นี้จะกล่าวเฉพาะเจาะจงถึงบทบาทความเป็นผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน ว่ามีบทบาทและความสำคัญอย่างไรในชุมชน ดังนี้คือ ผู้นำตามธรรมชาติเป็นบทบาทส่วนตัวของมนุษย์ที่เกิดจากจิตสำนึกรับผิดชอบในความสำเร็จของหมู่คณะ แล้วขับเคลื่อนพลังอำนาจในตนเองออกมาเป็นความคิด ข้อเสนอแนะ หรือการกระทำใดๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะในยามที่ทุกคนต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนั้น บทบาทการเป็นผู้นำตามธรรมชาติอาจเกิดจากอุปนิสัยส่วนตัวทางสังคมของมนุษย์คนนั้นๆ ที่เป็นธรรมชาติของตนเอง ในการขอแสดงออกต่อหมู่คณะหรือไม่ก็ตาม ก็จัดเป็นผู้นำตามธรรมชาติได้เช่นเดียวกัน บทบาทผู้นำตามธรรมชาติ มีดังนี้คือ มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมต่อหมู่คณะเสมอ เป็นคนช่างคิด ช่างฝันตลอดเวลา กล้าแสดงออกทางความคิดและการกระทำ มีปฏิภาณไหวพริบดี และมีความคล่องแคล่วว่องไว ในทุกๆ สถานการณ์ (ปริญญา ตันสกุล 2543, 22)

จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำชุมชนและโครงสร้างอำนาจ โดยปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543, 251-252) ทำให้ปรากฏภาพที่ชัดเจนว่า ตัวผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา โดยสามารถแบ่งได้เป็น

1. บทบาทภายนอก หมายถึง บทบาทในการประสานภายนอกชุมชน คือ การศึกษาและนำเอาความรู้ใหม่ๆ โครงการใหม่ๆ มาเสนอแนะให้ชาวบ้าน เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ภายนอกและบุคคลภายนอกเพื่อถึงความช่วยเหลือเข้ามาสู่ชุมชน

2. บทบาทภายใน หมายถึง บทบาทในการประสานภายในชุมชน คือ การชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมมือกันในการทำงานพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างสาธารณประโยชน์ การรับผิดชอบในหมู่บ้านและทำงานร่วมกับชาวบ้าน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านทั้งในด้านความประพฤติส่วนตัว และการทำงานแนะนำตักเตือนชาวบ้านทำความดี

ภาวการณ์นำของผู้นำชุมชนมิได้เป็นการมองหาผู้นำที่โดดเด่น หรือผู้กระทำการสำคัญ of ชุมชน ทั้งนี้เพราะชุมชนที่อ่อนแอและชุมชนที่ชีวิตเฟื่องฟูต่างก็มีผู้นำที่มีศักยภาพ ลักษณะเด่นของชุมชนมิได้เกิดจากจำนวนและแหล่งที่อยู่ของชุมชน แต่อยู่ที่วิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชนที่ชีวิตสาธารณะเบ่งบาน ชุมชนเต็มไปด้วย “ภาวะการนำ” ที่แต่ละคนสามารถจะริเริ่มนำในสิ่งที่สร้างสรรค์ ผู้นำมิได้มีไว้เพื่อทำหน้าที่เป็นคนปิดประตู แต่เป็นคนเปิดประตูให้การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้คนอย่างมากล้น และไม่ผูกขาดการเป็นเจ้าของปัญหาหรือเจ้าของชุมชน ผู้นำของชุมชนอ่อนแอและชุมชนที่ชีวิตเฟื่องฟูมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ผู้นำในประเภทแรกคอยปกป้องสถานะของตนเอง และควบคุมการกระทำและไม่กระทำของคนอื่นอย่างเข้มงวด ส่วนผู้นำในชุมชนประเภทหลังพร้อมเสนอที่จะปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า และเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างและไกล มองปัญหาชุมชนทั้งชุมชน ไม่รีบร้อนในการแก้ปัญหา เพื่อกระตุ้นให้ปัญญาใหม่ก่อเกิดและเป็นผู้พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลวอย่างไม่ยอมจำนน ผู้นำจะไม่ค่อยแตกต่างจากชาวบ้านคนอื่น คือ ไม่มีชนชั้นผู้นำที่แยกจากผู้ตาม แต่เป็นผู้นำที่ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่นและทำประโยชน์เพื่อชุมชน (ฐิรุฒติ เสนาคำ 2540, 25-26)

ในการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้นำในการที่จะทำให้อุคคลอื่นคล้อยตามไปในทิศทางและวิธีการซึ่งผู้นำกำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ผู้นำชุมชนใช้ความเป็นผู้นำเข้าไปมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งคุณสมบัติเฉพาะตัวนี้จะป้จจัยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ได้อย่างดี ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ เป็นคุณลักษณะที่ผู้นำพึงมีและเป็นความต้องการของสังคมสามารถนำไปเป็นแนวทางในการเลือกผู้นำในองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจึงต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณลักษณะผู้นำดังกล่าว เพื่อความเข้มแข็งและความสำเร็จของชุมชน

นอกจากนี้หน้าที่ของผู้นำเป็นความสัมพันธ์ของการกระทำระหว่างผู้นำและผู้ตาม ผู้นำมีหน้าที่ที่จะต้องใช้กรรมวิธีต่าง ๆ สร้างความสนใจ จูงใจให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น กรรมวิธีต่าง ๆ ของผู้นำจึงเป็นสิ่งที่จะช่วยอธิบายลักษณะการใช้อิทธิพลจูงใจผู้อื่น เช่น กฎข้อบังคับ ความเคารพยำเกรง บารมี และการมีทรัพยากรทางการเมืองที่เหนือกว่าจะเป็นปัจจัยต่อการใช้กรรมวิธีต่าง ๆ ของผู้นำ บทบาทของผู้นำชุมชนจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำชุมชนในการใช้บารมีที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนก่อให้เกิดการยอมรับและมีความเห็นคล้อยตามหรืออาจใช้กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และพฤติกรรม ไปในทิศทางเดียวกันที่ทำให้จุดมุ่งหมายของชุมชนประสบความสำเร็จ ดังนั้น บทบาทผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและสร้างการยอมรับของคนในชุมชน (Purdue อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2543ก) การจะทราบว่าชุมชนหนึ่ง ๆ มีส่วนร่วมและยอมรับในโครงการพัฒนาหรือไม่จำเป็นต้องตรวจสอบบทบาทผู้นำชุมชน และรูปแบบการนำในชุมชนที่เป็นแนวทางที่ให้คนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมด้วยการปฏิบัติสอดคล้องตามการชี้แนะ (Vroom & Jago 1988; Rogers 2001; Pigg 2001; Black & Hughes 2001; Sydanmaanlakka 2003 (อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ 2545)

สำหรับบทบาทของผู้นำตามบริบทของสังคมไทย ที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน (วิโรจน์ สารรัตน์ 2003) คือ บทบาทผู้นำแบบประชาธิปไตยที่มีสำนึกของการมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ รวมทั้งเป็นแบบอย่างของคนในชุมชนตามหลักพรหมวิหาร 4 (พระธรรมปิฎก 2546) ซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานประจำใจของผู้นำที่แสดงออก หรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับ 4 สถานการณ์ กล่าวคือ การมีความเมตตา ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข มีความต้องการสร้างความสุขความเจริญให้แก่บุคคลอื่นทั่วไป กรุณา ความรู้สึกไวต่อความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น มุทิตา มีความรู้สึกยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเจริญรุ่งเรือง อุเบกขา คือ การรักษาความเป็นกลาง รักษาคุณภาพเป็นตัวจำกัด หรือควบคุมการปฏิบัติตามหลัก เมตตา กรุณา และมุทิตา ไม่ให้เกินขอบเขตจนกลายเป็นการเสีษธรรม ไม่ทำลายหลักการ และไม่เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ขอบธรรมของชุมชนและสังคม หากจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งให้ยึดหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจด้วยความเป็นธรรมอย่างที่สุด

ผู้นำที่เข้มแข็งมุ่งเน้นการปฏิบัติงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้จากความสำเร็จไม่ยอมจำนน รวมทั้งการไม่ผูกขาดการเป็นเจ้าของปัญหาหรือเจ้าของชุมชนแต่เพียงผู้เดียว ช่วยประสานให้คนในชุมชนรวมกันอยู่

และร่วมกันทำ เพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่เป็นผลประโยชน์ของชุมชน ผู้นำที่มีบทบาทตามที่กล่าวมานั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และยอมรับในกิจกรรมการพัฒนาโครงการในชุมชน (Rogers et al. 1999; Chermers 2000 อ้างถึงใน สุรพล โมยวงศ์ 2545, 22)

ดังนั้นบทบาทผู้นำชุมชนจึงมีจุดยืนที่สอดคล้องกับคนในชุมชน ไม่มีลักษณะของชนชั้นนำที่แยกจากชาวบ้านในชุมชน เป็นผู้นำที่ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น สำหรับจุดร่วมการนำในชุมชนอาจเป็นบุคคล องค์กรหรือกลุ่มเครือข่ายในชุมชน ที่มีแนวคิดที่สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับจุดร่วมอุดมการณ์ (Common Ideology) ของคนในชุมชน (Morris & Staggbord 2002 อ้างถึงใน สุมนา เกิดสินธุ์ชัย 2550, 14) ตามทฤษฎีพฤติกรรมของการรวมหมู่ (Smelser 1981 อ้างถึงใน สุรพล โมยวงศ์ 2545, 22) บทบาทของผู้นำชุมชนนั้นมีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการกระทำ (Mobilization for Action) โดยการจูงใจองค์กรผู้มีส่วนร่วม และดำเนินการเคลื่อนไหวกระทำ

พฤติกรรมของบุคคลที่เป็นผู้นำ เสมือนเครื่องมือในการบริหารของผู้นำ ที่สามารถสร้างและพัฒนาขึ้นมาได้ในทุกตัวคน ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ทฤษฎีการมีให้เกิดขึ้นในตัวเอง ผู้นำในชุมชนจะชี้แนะในสิ่งที่สร้างสรรค์แก่ชุมชน ตั้งมั่นอยู่บนผลประโยชน์ของชุมชน สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำในชุมชนจึงเป็นคนที่อธิบายและเชื่อเชิญคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและยอมรับในกิจกรรมการพัฒนา (Narder 2003; Voehl 2001; Gedney & Major 1999 อ้างถึงใน จารึก เชนเจริญ และ มุฮัมมัด พายิบ 2540)

บทบาทผู้นำชุมชนในทัศนของผู้วิจัยมองว่าเป็นเรื่องของการแสดงออกของผู้นำในรูปของพฤติกรรมของบุคคล หรือองค์กรที่ทำให้คนในชุมชนยอมรับ เชื่อถือ และปฏิบัติตามชี้แนะ ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ผู้นำที่ประชาชนในชุมชนให้การยอมรับมักจะเป็นผู้ที่เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีเวลาทำงานให้กับชุมชนเป็นที่ปรึกษาและที่พึ่งของคนในชุมชน รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นประยุกต์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ดังนั้น บทบาทผู้นำในชุมชนย่อมจะมีผลต่อผลประโยชน์ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการพัฒนาต่าง ๆ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำดังกล่าวนี้ สามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัยได้ เพราะผู้นำชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งผู้นำตามสถานการณ์และผู้นำโดยกำเนิด ผู้นำเหล่านี้จะเกิดภาวะผู้นำโดยอัตโนมัติ โดยจะเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านรัฐและหน่วยงานอื่น ๆ นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และผู้นำยังเป็นบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับนับถือ เป็นที่พึ่งของชาวบ้านอีกด้วย ผู้นำจะปฏิบัติงานและบริหารงานให้

ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะของแต่ละคนที่รู้จักใช้วิชาความรู้ ประสบการณ์บวกกับปฏิภาณไหวพริบซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการชักจูง โน้มน้าวให้ประชาชนในชุมชนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้อื่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถช่วยคลี่คลายปัญหาและความตึงเครียดต่าง ๆ ลงไปได้ และนำชุมชนไปสู่การพัฒนา นั่นคือ การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมอับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)

ประเทศไทยมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารประเทศไทยให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จำนวน 11 ฉบับ โดยฉบับที่ใช้ในปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ในแผนพัฒนาฉบับที่ 11 นั้นเป็นแผนต่อจากฉบับที่ 10 โดยหลักการของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม และยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2554) “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

เนื้อหาสาระหลักๆ ของแผนฯ ฉบับที่ 11 ได้ประมวลไว้ใน วิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ ตามการศึกษาจากบริบทตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภัยคุกคามของประเทศไทย ดังนี้คือ 3 พันธกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์ 3 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข 4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งสมดุล ความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมี

ความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล และ 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุลอย่างสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้คู่คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร เน้นการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ประทีป ตังมดีธรรม 2554)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาลเป็นแนวคิดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงาน ดังเช่น สถาบันพระปกเกล้า (2549) ได้ให้แนวคิดในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานตามนโยบายของแผนงานที่สภาเทศบาล นายกเทศมนตรี เป็นผู้กำหนดให้สอดคล้องกับกฎหมาย นโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ตลอดจนให้คำปรึกษา และเสนอความเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มองค์กรภาคประชาชน รวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และให้คำปรึกษาหารือวางแผนทางการปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานเทศบาลและลูกจ้างในเทศบาลนั้น ๆ ทั้งหมด โดยถือว่านักบริหารงานเทศบาลมีความรับผิดชอบในงานประจำทั่วไปของเทศบาลทั้งหมด ดังนั้น จึงเสนอแนวคิดในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ ตามกฎหมาย นับแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายว่าด้วยเทศบาล กฎหมายระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เทศบาลมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการบริหารจัดการ บริการสาธารณะและการรองรับภารกิจการถ่ายโอนงานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนับตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมาข อระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559) จึงเห็นว่าเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดหน่วยงานหนึ่ง เมื่อครั้งที่ยังมิได้จัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลตั้งแต่วันที่ 16 เมษายน 2540 ได้ร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรทุกภาคส่วนในพื้นที่ นำแนวคิดทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง และการบริหารจัดการองค์กร มาประยุกต์ใช้ จวบจนกระแสสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารจัดการองค์กร มีการกล่าวถึงคำว่า “Good Governance” หรือธรรมาภิบาล ธรรมรัฐ การบริหารจัดการที่ดี มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยมีความตื่นตัวสนใจในเรื่องธรรมาภิบาลอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2540 เป็นที่เชื่อกันว่าหากประเทศไทยมีการนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้กับการปฏิบัติงานภาคราชการ เอกชน และประชาชนแล้ว จะทำให้ประเทศมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี และเกิดความเป็นธรรมในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้เมื่อนำแนวคิดหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการกับหลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ที่มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการให้บริการกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจ และมีความสุขเป็นสำคัญ ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนาระบบการปฏิบัติงานสอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการจัดการแนวใหม่ที่ใช้ระบบข้อมูลทันสมัย และเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร และมีการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถสรุปแนวคิดในแต่ละด้านพอสังเขป ดังนี้

การบริหารจัดการ คือ กระบวนการของการตัดสินใจและกระบวนการที่มีการนำผลของการตัดสินใจไปปฏิบัติ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2544)

การบริหารรัฐกิจแนวใหม่ คือการดำเนินการทั้งปวงของฝ่ายบริหาร ยกเว้นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและตุลาการ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เห็นนโยบายของรัฐที่วางไว้บรรลุผล อาจมองได้ทั้งเป็นการปฏิบัติการและการเป็นสาขาวิชาหนึ่งในการบริหารและการจัดการภาครัฐ ที่จะไม่เหมือนการบริหารธุรกิจที่เน้นกำไรสูงสุด (Profit Maximize) แต่เป็นการเน้นการให้บริการที่ให้ลูกค้าพึงพอใจ โดยลูกค้าก็คือ ประชาชนที่มาใช้บริการ และต้องเป็นการให้บริการต่อทุกคนอย่างเป็นธรรม จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเร่งพัฒนาองค์กรภาครัฐให้มีศักยภาพและความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการริเริ่มแนวคิดใหม่ขององค์กรในอนาคต กล่าวคือ องค์กรจะต้องมีการปรับตัวทั้งทางด้านโครงสร้าง วัฒนธรรม และค่านิยมขององค์กร ผู้บริหารจะต้องถ่วงดุลระหว่างโครงสร้าง รูปแบบ และกระบวนการบริหารจัดการ ระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบการจูงใจ และลงโทษ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการวางแผนกลยุทธ์ของหน่วยงาน ดังนั้นรูปแบบขององค์กรในอนาคตจะมีลักษณะเป็นแบบราบ มีการทำงานเป็นทีม และการเชื่อมโยงแบบเครือข่าย แต่โครงสร้างดังกล่าวจะไม่คงที่ตายตัวคือ จะต้องมีความยืดหยุ่นเตรียมพร้อมรับการปรับเปลี่ยนในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางการแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบัน และการค้นหาแนวกลยุทธ์ใหม่ๆ ที่มีการพัฒนาให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

สภาพด้านการเมืองการบริหาร

การบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอ โดยฝ่ายบริหาร คือ นายกเทศมนตรี ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง และนายกเทศมนตรีมีหน้าที่กำหนดนโยบายแนวทางการบริหาร การพัฒนาท้องถิ่น และการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน (แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

ลักษณะการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอ

การบริหารโดยถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความพอใจสูงสุดของประชาชน คือ เป้าหมายของเทศบาลบริการประชาชนตามความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล เป็นตัวกำหนดทิศทางการให้บริการของเทศบาล กระจายอำนาจการบริหารงานสู่ชุมชนในรูปแบบขององค์การบริหารชุมชน (อบช.) ประชาชนในเขตเทศบาลมีส่วนร่วมในการบริหารของเทศบาล บริหารงานยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี Good Governance บริหารแบบโปร่งใส มีคุณธรรม เน้นการมีส่วนร่วม ทั้งในระดับการบริหารงานเทศบาล และการบริหารงานพัฒนาชุมชนของ อบช. (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

วิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ

เทศบาลตำบลมายอ ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาไว้ว่า “เทศบาลตำบลมายอ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีคุณภาพ การเมือง การบริหาร โปร่งใส บริการประชาชนประทับใจ” (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

ภารกิจ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลมายอ

การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมายอนั้น (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาล ตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559) เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลมายอ โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทุกด้าน การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ จะสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในพื้นที่ตระหนักถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหา ตลอดจนหาแนวทางแก้ไขปัญหา กันอย่างจริงจัง เทศบาลตำบลมายอยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มองค์กร โดยเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาเยาวชนให้พร้อมที่

จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยยึดกรอบแนวทางในการจัดระเบียบการศึกษา ส่วนด้านพัฒนาอาชีพนั้น ได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่นและสนับสนุนกลุ่มอาชีพตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ภารกิจ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลมายอ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และกฎหมายอื่นของเทศบาล โดยใช้หลักการวิเคราะห์ห้วงค์กรแบบ SWOT เข้ามาช่วย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่า เทศบาลตำบลมายอ มีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้อย่างไร โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT) ในการดำเนินการตามภารกิจ และเทศบาลตำบลมายอ ยังได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามภารกิจให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ภารกิจให้ตรงกับสภาพปัญหา โดยสามารถกำหนดภารกิจแบ่งได้เป็น 7 ด้าน ซึ่งภารกิจดังกล่าวถูกกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ดังนี้ (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้ จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก (มาตรา 16 (2)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 51(8) พระราชบัญญัติเทศบาล การสาธารณสุขปศุสัตว์ และการก่อสร้างอื่น ๆ (มาตรา 16(4)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 การสาธารณสุขการ (มาตรา 16(4)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา (มาตรา 51 (1)) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น (มาตรา 51 (7)) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496

2. ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้ การจัดการศึกษา (มาตรา 16(9)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 การส่งเสริมการกีฬา (มาตรา 16 (14)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล (มาตรา 16(19)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 การป้องกันและระงับโรคติดต่อ (มาตรา 50 (4)) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 การส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (มาตรา 50 (7)) บำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้ (มาตรา 51(6)) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496, บำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ (มาตรา 16 (13)) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส (มาตรา 16 (10)) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

3. ด้านการจัดระเบียบสังคม ชุมชน และการรักษาความสงบเรียบร้อย มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (มาตรา 16 (29)) การคุ้มครองดูแลและการรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน (มาตรา (8)) การผังเมือง (มาตรา 16(13)) จัดให้มีที่จอดรถ (มาตรา (16(3)) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (มาตรา 16 (17)) และการควบคุมอาคาร (มาตรา 16 (28))

4. ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว (มาตรา 68 (6)) ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์ (มาตรา 68 (5)) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร (มาตรา 68 (7)) ให้มีและควบคุมตลาด (มาตรา 68 (10)) การท่องเที่ยว (มาตรา 68 (12)) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ (มาตรา 68 (11)) การส่งเสริมการฝึก และการประกอบอาชีพ (มาตรา 16 (6)) การพาณิชยกรรมและการส่งเสริมการลงทุน (มาตรา 16 (7))

5. ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มาตรา 67 (7)) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (มาตรา 67 (2)) และการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ (มาตรา 17 (12))

6. ด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (มาตรา 67 (8)) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (มาตรา 67 (5)) การจัดการศึกษา (มาตรา 16 (9)) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (มาตรา 17 (18))

7. ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนการปฏิบัติการของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจที่เกี่ยวข้องดังนี้ การส่งเสริมประชาธิปไตยความเสมอ

ภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชน (มาตรา 16 (15)) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการมี
 มารตราการป้องกัน (มาตรา 16 (16)) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของ
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 17 (3)) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ ที่เชื่อมต่อ
 ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น (มาตรา 17 (16))

ภารกิจทั้ง 7 ด้านตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว
 ข้างต้น สามารถแก้ไขปัญหาของเทศบาลตำบลมาขยได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย การดำเนินการของเทศบาล
 จะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ
 แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารเป็นสำคัญ
 (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมาขย ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของเทศบาลตำบลมาขย จะประกอบด้วย
 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมาขย ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559)

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชน
 และการแก้ไขปัญหาความยากจน มีดังนี้ ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างอาชีพให้กับประชาชนตาม
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ศูนย์รวมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล การค้า พัฒนา
 มาตรฐานผลิตภัณฑ์และส่งเสริมการตลาดสินค้า OTOP และระบบเศรษฐกิจชุมชน

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้
 ในชุมชน ใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้ได้มีส่วนร่วมในด้านความคิดและมีนิสัยรัก
 ในการเรียน ทำนุบำรุงศาสนา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเด็กเยาวชนและประชาชน อนุรักษ์
 และสืบสานขนบธรรมเนียมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน มีดังนี้
 อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืนให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการร่วม
 อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนและเมือง จัดทำระบบกำจัด
 ขยะและสิ่งปฏิกูลตลอดจนระบบบำบัดน้ำเสีย ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

4. ยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีดังนี้ ส่งเสริมและ
 สนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสถาบันครอบครัว พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี
 เยาวชน คนชรา ผู้ด้อยโอกาสในสังคมและประชาชนโดยทั่วไป ป้องกันและจำกัดการแพร่ระบาดของ
 ของยาเสพติดตลอดถึงการบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ติดยาเสพติด

5. ยุทธศาสตร์ด้านการกีฬาและการท่องเที่ยว มีดังนี้ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมด้านการกีฬา การออกกำลังกายและกิจกรรมนันทนาการ การก่อสร้างและปรับปรุงสนามกีฬา

6. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการที่ดี มีดังนี้ ส่งเสริมสวัสดิการและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภายในองค์กร พัฒนา ปรับปรุงจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ และพัฒนาสถานที่ปฏิบัติงาน ระบบบริหารจัดการองค์กรตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ให้การบริการที่ทันสมัย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกลดขั้นตอนกระบวนการทำงาน ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

7. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีดังนี้ ก่อสร้าง บุกเบิก ปรับปรุง บำรุงรักษาทางคมนาคม สะพาน เขื่อน ระบบระบายน้ำ ระบบจราจร จัดให้มีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึง และปรับปรุงแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค

8. ความมั่นคงและเสริมสร้างสันติสุข มีดังนี้ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น มีความสามารถและมีศักยภาพในการสนับสนุนงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตลอดถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น

สรุปสถานการณ์การพัฒนาท้องถิ่นในปีที่ผ่านมาของเทศบาลตำบลมายอ (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559) จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของเทศบาลตำบลมายอ ปรากฏผลดังนี้

ปัจจัยภายใน

ตาราง 1 แสดงจุดแข็งและจุดอ่อน

จุดแข็ง (Strengths:S)	จุดอ่อน (Weaknesses:W)
1. มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย (ยางพารา ผลไม้ ลองกอง เงาะ ทุเรียน มังคุด แหล่งท่องเที่ยว)	1. ขาดเครื่องมือเครื่องใช้และสถานที่ในการปฏิบัติงาน
2. มีสภาพภูมิศาสตร์เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	2. การให้ความสนใจและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารกิจการของเทศบาลมีน้อย
3. มีกองกำลังรักษาความสงบในพื้นที่	3. ประชาชนขาดความกระตือรือร้นและรอรับการช่วยเหลือจากรัฐเพียงอย่างเดียว
4. มีเส้นทางคมนาคมเป็นศูนย์กลางระดับอำเภอ	4. ขาดความเข้าใจระหว่างภาครัฐและประชาชน
5. ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งและมีอิสระในการบริหารท้องถิ่น	
6. การบริการประชาชนทำได้รวดเร็ว ประหยัด	
7. ประชาชนยึดมั่นในศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น	
8. เมืองมีขนาดเล็กจึงง่ายต่อการพัฒนา	

ที่มา: แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ 2554

ปัจจัยภายนอก

ตาราง 2 แสดง โอกาสและปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัด

โอกาส (Opportunities:O)	ปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threats:T)
1. การให้ความสำคัญของรัฐบาลต่อการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	1. ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่
2. รัฐบาลมีนโยบายที่ต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	2. งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นมีจำกัด

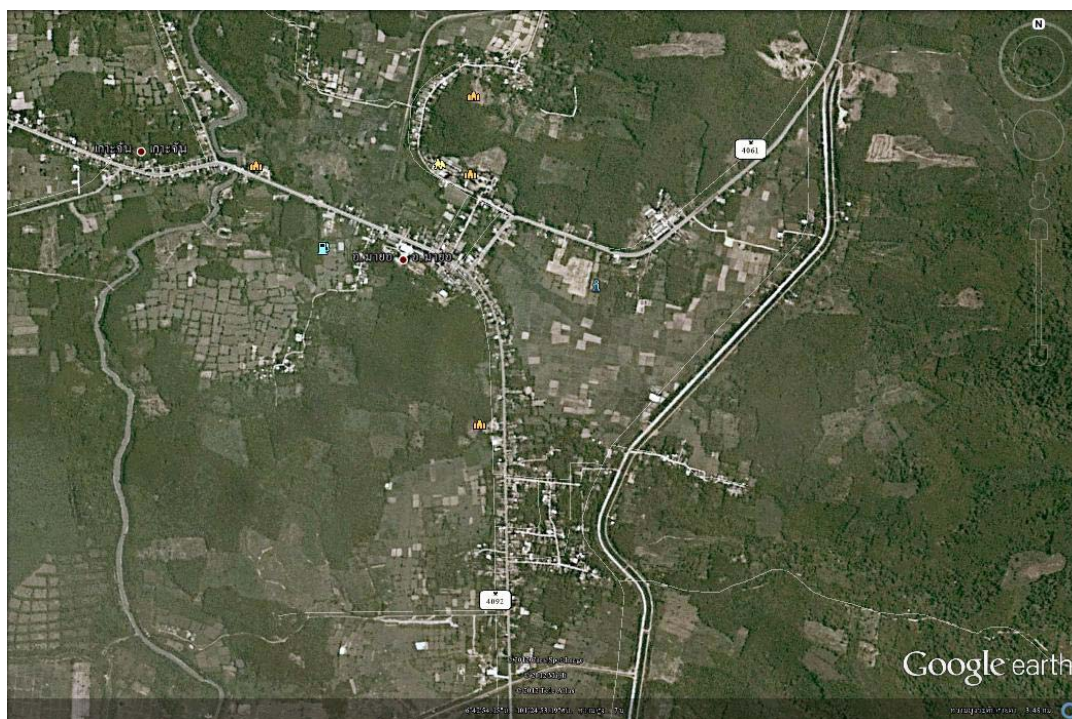
ที่มา: แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ 2554

บริบทชุมชนมายอ

ประวัติศาสตร์ชุมชนมายอ

ชุมชนมายอแต่เดิมเป็นหมู่บ้านซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นชื่อของอำเภอมายอ โดยคำว่า มายอ แปลว่า “ลูกมะตูม” ทั้งนี้เพราะว่าบริเวณนี้แต่เดิมมีต้นมะตูมอยู่เป็นจำนวนมาก ก่อนที่จะมีการตั้งที่ว่าการอำเภอมายอ และมีโบราณสถานเขาฤๅษีซึ่งมีบ่อน้ำหินโบราณอายุนับร้อยปีของชาวไทยพุทธ กล่าวกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และเคยมีการนำน้ำในบ่อไปประกอบในพิธีราชาภิเษกต่าง ๆ (แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ 2554)

แผนที่ตำบลมายอ

ภาพประกอบ 1 แผนที่ตำบลมายอ

ที่มา: แผนพัฒนาสามปี เทศบาลตำบลมายอ (พ.ศ.2551-2553)

ที่ตั้ง – อาณาเขต

ตำบลมายอมีที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอยะหริ่ง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอปะนาเระ อำเภอสาวยบุรี และอำเภอทุ่งยางแดง ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอทุ่งยางแดง และอำเภอยะรัง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอยะรัง (แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ 2554)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพภูมิประเทศของตำบลมายอ โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีภูเขาล้อมรอบ มีคลองระกาจะซึ่งจะไหลผ่านบริเวณรอยต่อกับบ้านระกาจะ หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะจัน และมีลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปมีลักษณะชุ่มชื้นตลอดปี มีฝนตกชุก มี 2 ฤดู คือฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-กันยายน และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม- มิถุนายน มีอุณหภูมิสูงสุด 31.93 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 23.54 องศาเซลเซียส นอกจากนี้มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 9.66 มิลลิเมตรต่อปี (แผนพัฒนาสามปี เทศบาลตำบลมายอ ข้อมูล ณ 30 ธันวาคม 2554)

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1. ประชากร

ตำบลมายอ มีประชากรทั้งสิ้น 4,561 คน แยกเป็นหญิง 2,281 คน ชาย 2,280 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,007 ครัวเรือน (แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ, สำรวจเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554)

2. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

การตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อน มีลักษณะของชุมชนในเขตเทศบาลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตามแนวเส้นทางคมนาคม สำหรับแนวโน้มของการขยายตัวของชุมชน ยังคงกระจายอยู่โดยรอบชุมชนเดิมบริเวณตลาดมายอ และมีบางส่วนขยายตัวไปทางทิศใต้ตามริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4061 (ถนนยะรัง-ปะนาระ)

3. เส้นทางคมนาคม และการติดต่อกับภายนอก

เส้นทางคมนาคมทางบกของตำบลมายอ ใช้เชื่อมระหว่างชุมชน ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 4092 ใช้ติดต่อระหว่างชุมชน อำเภอมายอ-อำเภอทุ่งยางแดง

ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 4061 เป็นสายหลักของชุมชน โดยติดต่อระหว่างอำเภอ ยะรัง-อำเภอปะนาระ

สำหรับถนนของเทศบาลตำบลมายอรับผิดชอบ มีจำนวน 20 สาย แยกเป็นถนนระหว่างซอยต่าง ๆ ความยาวรวมทั้งสิ้น 3,800 กิโลเมตร

4. การศึกษา

ด้านการศึกษาของตำบลมายอแยกเป็นดังนี้ (แผนพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ, 2554)

4.1 สถาบันการศึกษาที่สังกัด สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับอนุบาล-ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนมายอสถิตฤๅผา มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 611 คน ซึ่งมีจำนวนครู 16 คน และมีจำนวนห้องเรียน ทั้งหมด 19 ห้อง (ข้อมูลจากแผนพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ, 2554)

4.2 ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ มัลลิตานุรณันนะห์ ซึ่งมีจำนวนเด็ก 70 คน และจำนวนครูพี่เลี้ยง 4 คน

4.3 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมายอ มีจำนวนนักเรียนนักศึกษา และจำนวนครูประจำกลุ่มในเขตตำบลมายอ ดังนี้ ระดับประถมศึกษา จำนวน 192 คนระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 632 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 695 คน และมีจำนวนครูประจำกลุ่ม จำนวน 31 คน

4.4 การศึกษาอื่น ตำบลมายอมีการศึกษาอื่นเป็นโรงเรียนคาทอลิก จำนวน 4 แห่ง

4.5 สาธารณสุข ตำบลมายอมีการบริการด้านสาธารณสุข มีดังนี้โรงพยาบาลขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง สถานีอนามัย จำนวน 1 แห่ง สำนักงานสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ตำบลมายอเป็นหมู่บ้านในชนบท ประชาชนจึงให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส โดยเฉพาะ โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ผู้ใหญ่ และผู้ที่ทำงานอุทิศตนเพื่อท้องถิ่นส่วนรวม ถ้าประชาชนในหมู่บ้านมีความจำเป็นเรื่องเงิน จะไปขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องเป็นลำดับแรก ถัดไปจะขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่รู้จักสนิทสนมกันจากกองทุนต่างๆ และธนาคารตามลำดับ การรวมกลุ่มของชุมชนตำบลมายอ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรีทำขนมบ้านตลาด กลุ่มสตรีปักจักรด้ายทองบ้านมาหยอ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนบ้านจ๊ะ กลุ่มบาติกประยุกต์ชุมชนบ้านคูง เป็นต้น

ภาพประกอบ 2 ภาพแสดงการร่วมประชุมกลุ่มของชุมชนมายอและชุมชนบ้านป่าแย
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2553

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยที่มีผู้เคยทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีผลงานวิจัยบางส่วนที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับการศึกษาในครั้งนี้ ดังเช่น ทรงพล ตุ่มทอง (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลศรีราชา” ผลการศึกษาพบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น เมื่อมองผลในภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมในการเลือกตั้งสภาเทศบาล การทำหน้าที่สื่อข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับเทศบาลและการติดต่อกับเทศบาลอยู่ในระดับต่ำและจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น พบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม แต่การเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี (วรพจน์ ประชิตวัตติ 2542) ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับที่น้อย เมื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วย และอายุ อาชีพ รายได้ที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ จิรศักดิ์ สีใจเจริญ (2543) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไถ่ จังหวัดลำพูน พบว่า

1. โครงการหรือกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน รองลงมาเป็นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ประเภทอื่น ๆ

โดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น / ข้อเสนอแนะมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรม

2. การเข้าไปมีส่วนร่วมจะเข้าร่วมโดยสมัครใจมากกว่าถูกผู้อื่นชักชวน ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นจะเข้าร่วมโดยผ่านตัวแทน คือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากรายชื่อในหมู่บ้าน รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในฐานะกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน

3. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ระดับปานกลางค่อนข้างสูง

4. สาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่จะมีโอกาสได้ร่วมรับผิชอบท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และจะทำให้การบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังจะเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อติภา ตรีชลา นนท์ 2548) ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ ในขั้นตอนการค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล และการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

2. แนวทางการเสริมสร้างการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และมีการวิจัยติดตามประเมินผล

3. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทรพบว่า ยังมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน และขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากผู้เกี่ยวข้อง

การเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ตำบลบ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ (วรรณ ถิ่นหัวเสือ 2548) ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนมีปัญหาด้านการขาดความรู้และทักษะในการเขียนโครงการ การพูดคุยทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนยังทำได้ไม่ดี และการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงต้องการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถทั้ง 3 ด้านให้สูงขึ้น เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นในชุมชน อันได้แก่ ชุมชนจะได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการต่าง ๆ มากขึ้น ประชาชนได้รับรู้

ข้อมูลข่าวสารของทางราชการทั่วถึง มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (ปัญญา สวัสดิ์เสรี 2539, 15-287) พบว่า

1. ลักษณะทางอายุ เพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

2. พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่างๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ถ้าประชาชนมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารด้านการพัฒนาชุมชนกับบุคคลต่างๆ มาก ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

3. บทบาทผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน กล่าวคือ ถ้าผู้นำชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทุกด้านในระดับที่มาก จะทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อยเช่นกัน

กระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา (จิราภรณ์ แซ่หลี่ 2549, 1-100) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีบทบาทเป็นผู้นำได้แก่ การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครอบครัวปัจจุบัน คุณชีวิตของผู้นำ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนผู้นำทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความเดือดร้อนทางการดำรงชีพของชาวบ้าน รวมทั้งการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ทำให้ผู้นำมีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองออกมา สิ่งเหล่านี้ได้บ่มเพาะให้ทุกคนคนเป็นคนที่เห็นอกเห็นใจ และได้ทำงานอุทิศตนให้กับการพัฒนา และพบว่ามีปัจจัยเพิ่มเติมที่ทำให้เกิดผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้นำเป็นผู้ช่วยเหลือพัฒนาชุมชน ใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักมาช่วยทำกิจกรรมชุมชน ช่วยเหลือผู้นำคนก่อนทำงานพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ การเป็นผู้ประสานงานกับชาวบ้านได้เห็นถึงความสามารรถ อีกทั้งอุปนิสัยส่วนตัวชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และยึดมั่นในหลักศาสนา

บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนตามการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นและหมู่บ้านทั่วไปในภาคใต้ (ชูศักดิ์ ชูช่วย 2533, 1-245) พบว่า บทบาทที่คาดหวังของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ตามการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นและหมู่บ้านทั่วไป มีการคาดหวังว่าควรปฏิบัติบทบาทโดยส่วนรวมให้มาก โดยมีบทบาทที่สำคัญแต่ละด้าน คือ

1. บทบาทด้านเศรษฐกิจและอาชีพ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง
2. บทบาทด้านสาธารณสุข คือ เผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ที่มักเกิดในชุมชน
3. บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความรู้ ความประพฤติ และการดำเนินชีวิต
4. บทบาทด้านการเมืองการปกครอง คือ ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนเพื่อประโยชน์ด้านการเมืองการปกครอง

ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา (สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (ออนไลน์, 2547) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผล ประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

แนวความคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้ บนพื้นฐานของเหตุผล ค่านิยม ประเพณี และความผูกพัน ความสนใจ สรุปแล้ว การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเข้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม และการที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้ คูฟแมน (Koufman 1949,7) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า

อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนอกจากนี้ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542,5) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม มี 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยทางสังคม และเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมได้ ดังนี้ ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ อยู่ภายใต้การกำกับโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีน้อยและปราศจากการติดตามตรวจสอบ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 3 แนวคิด มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์สนาม ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นบนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ ความมุ่งหวังที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้ได้นั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับประชาชนด้วยการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้ นำมาวิเคราะห์ในส่วนของการเกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี กล่าวคือสังคมเป็นการอยู่ร่วมกันมีการกระทำต่อกัน การดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่ดีต่อการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ความสามัคคี และจำเป็นจะต้องมีผู้นำเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกนั้น เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อตัวเอง และเพื่อหมู่บ้านของเขา โดยตัวของเขาเอง โดยที่เจ้าหน้าที่จะต้องมีความตั้งใจและจริงใจที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำของไพศาล กิจเพชร (2544) ซึ่งกล่าวว่า โดยปกติผู้นำตามธรรมชาติจะมีลักษณะฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนที่ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรู้

เรื่อง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม นำมาวิเคราะห์ในส่วนของกระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนออกเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน ซึ่งได้แก่ ประเด็นแรกคือ ปัจจัยการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ และประเด็นที่สองคือ กระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ และประเด็นสุดท้าย คือ บทบาทการเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเกิดผู้นำมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำเป็นผู้ที่อยู่อาศัย ตั้งรากภายในชุมชนเป็นระยะเวลานาน กล่าวคือ การอยู่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลานาน ทำให้ผู้นำเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ รวมทั้งเป็นลูกหลาน การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบกับการกระทำทุกอย่างที่หลงไป อีกทั้งผู้นำทุกคนยึดหลักศาสนาในการดำรงชีวิต ทำให้ประพฤติดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ใช้หลักการบริหารโดยถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความพอใจสูงสุดของประชาชนในเขตเทศบาล เป็นตัวกำหนดทิศทางในการให้บริการของเทศบาล โดยมีการบริหารงานโดยยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี Good Governance บริหารงานแบบโปร่งใส มีคุณธรรม เน้นการมีส่วนร่วมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ทั้งในระดับการบริหารงานเทศบาล และการบริหารงานพัฒนาชุมชน โดยการเน้นการสร้างพลังเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ของเทศบาล โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทุกด้าน ตามการบริหารจัดการของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544) กล่าวว่า การบริหารจัดการ คือ กระบวนการของการตัดสินใจและกระบวนการที่มีการนำผลของการตัดสินใจไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการใช้หลักการวิเคราะห์แบบ SWOT เข้ามาช่วย โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการดำเนินงานของเทศบาล

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี และศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนตลอดจนเพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา
2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยเลือกตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจาก ตำบลมายอมีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อันมีส่วนยางพาราและสวนผลไม้ การทำกสิกรรม และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อยังชีพ ส่วนการค้ามีอยู่ในเขตชุมชน และมีเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อชุมชนใกล้เคียงที่สะดวก มีศักยภาพที่จะทำให้เป็นศูนย์กลางการค้า ชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้จากรายได้ของเทศบาลในระดับหนึ่ง ลักษณะของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลมายอจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามแนวเส้นทางคมนาคม นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบและกำกับดูแลของสำนักงานเทศบาลตำบลมายอ เทศบาลตำบลมายอเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ยกฐานะจากสุขาภิบาลและได้ยุบรวมสภาพตำบลเข้ากับเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ซึ่งปัจจุบันนับว่ามีบทบาทอำนาจหน้าที่กว้างขวางมากขึ้น การบริหารงานของเทศบาลจึงมีทิศทางที่แน่นอน มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารงาน

และมีตัวชี้วัดผลสำเร็จของการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุถึงสภาพการณ์ที่พึงประสงค์ร่วมกัน

ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนตลอดจนแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน บุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อใจและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนอุทิศตนเพื่อชุมชน จำนวน 7 คน

ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(เทศบาลตำบลมายอ) จำนวน 3 คน และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลมายอที่เข้าร่วมผ่านเวทีประชาคม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เพราะจะต้องเป็นผู้ที่ทำความเข้าใจและจะต้องทราบว่า จะเก็บข้อมูลอย่างไร จึงจะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ และต้องได้รับการฝึกฝนมา ผู้วิจัยจะต้องเตรียมความพร้อมในการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการปรึกษาขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนการศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสาร ที่เกี่ยวกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวมขั้นแรกเมื่อทำการวิจัย โดยนักวิจัยจะต้องศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เพื่อนำมาประกอบการวิจัย การศึกษาเอกสารจะช่วยให้การกำหนดประเด็นและตัวแปรที่จะศึกษา กำหนดแนวคิดนำ รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ถ้าไม่ทำการศึกษาจากเอกสาร

3. แนวทางในการสัมภาษณ์และบันทึกภาคสนามของผู้วิจัย ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัย จะแยกแนวทางสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ชุด ซึ่งประกอบไปด้วย แนวทางการสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน แนวทางการสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และแนวทางการสัมภาษณ์สำหรับประชาชน และจะทำการบันทึกข้อมูลภาคสนามด้วยการจดในสมุดบันทึก รวมทั้ง

การบันทึกเสียงการสนทนาร่วมด้วย เพื่อป้องกันการลืมหรือจดบันทึกไม่ครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ในบางกรณีจะบันทึกภาพเพื่อเก็บรายละเอียดต่างๆ สำหรับใช้ในการประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลไปพร้อมๆกัน โดยไม่ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกอึดอัดหรือรู้สึกว่าถูกจับตามอง ผู้วิจัยจะวางตัวเป็นกันเองเพื่อทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความไว้วางใจ และตอบคำถามได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้ศึกษาเอกสาร และสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจนได้แนวทางในการศึกษาแล้ว การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview: IDI) สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยกำหนดแนวคำถามไว้อย่างกว้างๆในประเด็นต่างๆ (ภาคผนวก ก) ที่ต้องการศึกษา โดยจะทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลมายอ จำนวน 3 คน และประชาชนของแต่ละชุมชน 7 คน วัน เวลาในการสัมภาษณ์ไม่ได้นัดตายตัว แต่จะใช้เวลาว่างหลังจากผู้ให้ข้อมูลเสร็จสิ้นภารกิจ ซึ่งส่วนมากจะเป็นช่วงเวลาเย็น เพราะผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกรีดยาง ช่วงเช้าไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ การนัดหมายส่วนใหญ่จึงเป็นการชักถามหรือแวะไปพบที่บ้าน ซึ่งจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และด้วยความเต็มใจ ในขณะที่สัมภาษณ์ จะทำการจดข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และขออนุญาตในการบันทึกภาพ และบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนถูกต้องและมีหลักฐานอ้างอิง

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) เป็นการสังเกตกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนเป็นผู้จัดขึ้น และกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยเทศบาล ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้ง เพื่อเป็นการสังเกตถึงความสัมพันธ์ร่วมกันของคนในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมายอ เป็นต้น

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้นำชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการจัดกลุ่มสนทนาเป็นกลุ่มย่อยทั้งผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เทศบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยผู้วิจัยเริ่มจากการแนะนำตัวเองและทีมงาน (ผู้จดบันทึกและผู้บริการทั่วไป) ผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง และจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้พร้อม หลังจากนั้นผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายในการวิจัยในครั้งนี้ หลังจาก

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเริ่มมีความคุ้นเคยกันแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มคำถามในการสนทนาที่จัดเตรียมไว้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ประเด็นที่ 2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง วิธีการ ลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน

ประเด็นที่ 3: ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ประเด็นที่ 4: ทิศทางในการบริหารของเทศบาลตำบลมายอมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4. เวทีประชาคม (Civil Society Forum or People Forum) ซึ่งเป็นวิธีการและเป้าหมายที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ระหว่างคนที่มีประเด็นหรือปัญหาร่วมกัน โดยใช้เวทีในการสื่อสารเพื่อการรับรู้และเข้าใจในประเด็น/ปัญหา และช่วยกันผลักดัน หรือหาข้อสรุปเป็นแนวทางแก้ไขประเด็นปัญหานั้นๆ

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้น ถูกต้องหรือไม่ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่

แหล่งเวลา เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้รับในเวลาที่แตกต่างกัน จะเหมือนกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์โดยเว้นช่วงเวลาในการสัมภาษณ์ระยะหนึ่ง แล้วสัมภาษณ์ครั้งที่สองด้วยคำถามเดิมเพื่อดูว่าให้ข้อมูลตรงกันทั้ง 2 ครั้งหรือไม่

แหล่งสถานที่ เป็นการตรวจสอบว่า ถ้าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลคนเดียวกัน แต่ต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น การให้ข้อมูลที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลเองและสถานที่อื่นๆ ให้ข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่

แหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ ในเรื่องเดียวกันจะตรงกันหรือไม่ เช่น การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลมายอ

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จะเน้นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความหมายเดียวกันหรือไม่ซึ่งถ้าพบทุกแหล่งข้อมูลให้ข้อมูลเหมือนกันหรือตรงกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ สุกงศ์ จันทวนิช (2543) เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปแล้วบรรยายผลการศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ ในแง่ของปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนา ตลอดจนแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกันกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดของ Goodman (อ้างถึงใน พงษ์ธร ชาญสิทธิ์ 2543, 37) จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยพบว่า

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ แบบเป็นไปเอง เกิดจากการรวมตัวกันโดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจชี้แนะ หรือสนับสนุน ผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาส และแสดงบทบาท และการมีส่วนร่วมแบบบังคับ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจจัดการ และดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาจัดวาง และแสดงบทบาทอย่างไม่เต็มใจ สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ชุมชนจะมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการรวมตัวกัน โดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง ในขณะที่เดียวกันชุมชนการมีส่วนร่วมตรงนี้จะเป็นในรูปแบบที่มีการชักนำ มีผู้มีผู้คอยให้การสนับสนุน ตลอดจนจะแสดงออกในรูปแบบของการบังคับควบคุมอยู่ด้วย”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะแสดงออกมาในรูปแบบของการรวมตัวกันโดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง ซึ่งเป็นรูปแบบในการแสดงออกเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง การแสดงออกในลักษณะนี้ เกิดจากความสามารถและความต้องการของคนในชุมชน ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน ในขณะที่เดียวกันชุมชนจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมแบบชักนำและแบบบังคับ โดยจะมีคนคอยชี้นำหรือสนับสนุน ผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาส และแสดงบทบาทในการมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ เป็นลักษณะของชุมชนที่รัฐเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม และอีกลักษณะจะเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“โดยส่วนมากผมจะเป็นที่คอยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ อีกอย่างเจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะขอความร่วมมือจากประชาชนในเรื่องใดและเมื่อใด”

(อามะชุกรี บือชา ประธานชุมชนบ้านคูคู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“ในบางครั้งผมจะเป็นผู้ตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องต่างๆ นับแต่การวางแผนการดำเนินงาน การประเมิน และการแบ่งผลประโยชน์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

“ผมมองว่า ชุมชนเป็นผู้ใช้ประโยชน์ เป็นการเข้ามามีส่วน
เกี่ยวข้องด้วยการรับประโยชน์อย่างเดียว โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่าง
อื่น”

(อคุลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาเจ สัมภาษณ์)

เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553)

อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมาขอในการพัฒนา
ชุมชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมแบบพึ่งพากันทั้งในลักษณะของชุมชนที่รัฐเป็นผู้นำ และ
ลักษณะที่เกิดจากความต้องการของประชาชน โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา

กระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน

กรณีศึกษาผู้ที่ได้คัดเลือกเป็นผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลมา
ขอ ว่ามีสาเหตุอะไรที่เป็นแรงผลักดันที่ทำให้มีกระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้นำ
เหล่านี้ร่วมปฏิบัติงานเพื่อชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของชุมชน จากการศึกษา
พบว่า แรงจูงใจที่เป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่กระบวนการเกิดผู้นำเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. การชอบทำกิจกรรมในชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสนับสนุน
ให้เป็นผู้นำ รวมทั้งปัจจัยหรือเงื่อนไขส่วนตัว เช่น บุคคลนั้นสามารถสร้างฐานะด้วยความอดสาหะ
ของตนเองจนมีฐานะค่อนข้างดี ครอบครัวยากจน ยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนา มีความ
ประพฤติเป็นเยี่ยงอย่างที่ดี รวมทั้งการคุ้นเคยกับประเพณี เข้าใจวัฒนธรรมในชุมชนของตน ทำให้
ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา

2. การมีจิตสำนึกอยากช่วยเหลือชุมชน โดยการเข้าร่วมงาน และช่วยเหลือ
กิจกรรมชุมชนจนมีบทบาทในการทำงาน ซึ่งเป็นการทำงานระดับปัจเจกบุคคล ล้วนแต่เข้ามามี
บทบาทในการพัฒนาสาธารณูปโภค ได้มีโอกาสทำงานกับคนในหมู่บ้าน ทำให้ได้เรียนรู้การทำงาน
โดยเป็นผู้ประสานงาน ได้ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้าน ทำงานจนมีผลงานปรากฏจาก
การแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ประชาชนจึงให้ความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสโดยเฉพาะ
โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ผู้ใหญ่ และผู้ที่ทำงานอุทิศตนเพื่อท้องถิ่นส่วนรวม ถ้าประชาชนในหมู่บ้านมี
ความจำเป็นเรื่องเงิน จะไปขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องเป็นลำดับแรก ถัดไปจะขอความ
ช่วยเหลือจากบุคคลที่รู้จักสนิทสนมกันจากกองทุนต่างๆและธนาคารตามลำดับ การรวมกลุ่มของ
ชุมชนตำบลมาขอ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรีทำขนมบ้านตลาด กลุ่มสตรีปัก

จักร์ค่ายทองบ้านมาหยอ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนบ้านจะ กลุ่มบาติกประยุกต์ชุมชนบ้านคู เป็น ต้นสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผมเข้ามาทำตรงนี้ เพราะ โดยส่วนตัวผมชอบทำกิจกรรม
ต่างๆที่คนในชุมชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม ผมจะไปร่วมด้วยทุกครั้ง”

(อามะชุกรี บือชา ประธานชุมชนบ้านคู สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“จิตสำนึกของผมมันว่า ถ้าเราไม่ทำเพื่อชุมชนเรา แล้วใคร
จะมาทำอะไร สิ่งเล็กๆน้อยๆที่ช่วยเหลือได้ก็จะช่วย เริ่มต้นจากสิ่งเล็กๆที่
สามารถทำเพื่อชุมชนของเรา”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

“ทุกคนต่างไว้ใจ มอบหมายให้ช่วยประสาน ดำเนินการ
ต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชน เลยให้ผมเป็นตัวแทนของทุกคน”

(อคุศลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาแแจ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2554)

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเกิดผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนนั้น เกิดจากที่ บุคคลนั้นได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และใช้อำนาจหน้าที่ตามสถานภาพและบทบาท ที่ตนดำรงอยู่ และเป็นบุคคลที่สามารถจูงใจและโน้มน้าวใจให้คนในชุมชนทำงานด้วยความเต็มใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจร่วมกัน ปฏิบัติงานด้านชุมชนด้วยความเต็มใจ จะสอดคล้องกับ แนวคิดของ Goodman (อ้างใน พงษ์ธร ธัญญศิริ 2543) ที่กล่าวว่า สังคมเป็นการอยู่ร่วมกันมีการ กระทำต่อกัน การดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่ดีต่อการเป็นชุมชน เข้มแข็ง ได้แก่ ความสามัคคี และจำเป็นจะต้องมีผู้นำเกิดขึ้นในกลุ่มสมานชนนั้น เพื่อให้การปฏิบัติ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะเป็นผู้จูงใจให้ประชาชน หรือชาวบ้าน ทำงานด้วยความเต็มใจ ผู้นำจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจความสามัคคี ความ เป็นปึกแผ่นของสังคม ผู้นำจึงมีความจำเป็นในการนำหมู่บ้านหรือชุมชนไปสู่เป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ นอกจากนี้ผู้นำจำเป็นต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้างอย่างที่คนธรรมดาทั่วไปไม่มี เช่น

ผู้นำนั้นจะต้องพูดเก่ง ต้องเป็นคนใจกว้างขวางอย่างที่เราเรียกว่าใจถึง ต้องเป็นนักฉวยโอกาส ต้องกล้าใช้อำนาจเด็ดขาด และผู้นำจะต้องมีโชคค่อนข้างดี นอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้นำจะต้องมีจิตสำนึกในท้องถิ่น กล่าวคือ การที่บุคคลในชุมชนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและท้องถิ่นของตนปรารถนาที่จะเห็นการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบจึงมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานร่วมกันโดยยึดส่วนรวมเป็นใหญ่ จะสอดคล้องตามแนวคิดเห็นของประเวศ วะสี (2542, 27-28) กล่าวว่า ในกระบวนการชุมชนที่สมาชิกร่วมคิด ร่วมทำ จะเกิดผู้นำ ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่ฉลาด มีวิสัยทัศน์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน สะท้อนจากการดำเนินงานของผู้นำชุมชนทุกคนในการพัฒนาชุมชนจะเป็นไปในลักษณะดังนี้ คือ

1. ระบุปัญหาของชุมชนที่ผู้นำชุมชนได้พบเห็น การเกิดสถานการณ์ปัญหาขึ้นกับผู้นำ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และผู้นำชุมชนทุกท่านได้หาทางแก้ไขปัญหาที่พบ เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการได้รับการศึกษาน้อย ปัญหาความยากจนขาดแคลนเงินทุน เป็นต้น
2. ผู้นำชุมชนค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชน ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะแก้ปัญหาด้วยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มสตรีทำขนม กลุ่มสตรีปักจักรค้าขายทอง กลุ่มลัจจะอ้อมทรัพย์ กลุ่มบาติกประยุกต์ ซึ่งการรวมกลุ่มดังกล่าวเกิดจากแนวคิดของคนในชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (ดูภาพประกอบ 3 และ 4)
3. ผู้นำชุมชนนำวิธีการที่ได้ศึกษาว่าเหมาะสมไปลงมือปฏิบัติ สามารถแก้ไขปัญหาโดยมีการช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างญาติพี่น้องและคนในชุมชน รู้จักการบริหารการจัดการที่ดี มีวินัยในการใช้เงิน รู้จักการเก็บออม มีสวัสดิการเพื่อเป็นหลักประกันในชีวิต เกิดการสร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
4. ผู้นำชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ให้ออกมาสู่สาธารณชน เดิมผู้นำชุมชนต่างทำกิจกรรมของตนอยู่แต่เพียงในชุมชนของตน และไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางราชการกำหนด ผู้นำชุมชนจึงถูกมองว่าแปลกแยก จนกระทั่งรัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐจึงลงพื้นที่เพื่อเข้ามาค้นหาและขอความร่วมมือจากผู้นำในชุมชน ให้ช่วยเผยแพร่ความคิด ประสบการณ์การทำงานตามที่ได้ทำมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่น ซึ่งสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“การทำงานของผมนั้นจะเริ่มต้นการระบุปัญหาของชุมชนที่ได้พบเห็น จากนั้นจะทำการค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชน ลำดับต่อมาก็นำวิธีการที่ได้ศึกษาว่าเหมาะสมแล้วไปลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ที่ผมสามารถทำงานตรงนี้ได้ สืบเนื่องจากว่าเราได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอีกด้วย ทำให้ผมมีแรงและกำลังใจในการที่จะพัฒนาชุมชน”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานของผู้นำชุมชนจะเป็น ไปในลักษณะของการระบุปัญหาของชุมชน การค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชน แล้วลงมือปฏิบัติ อีกทั้งยังการดำเนินต่างๆ ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานร่วมกัน โดยยึดส่วนรวมเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นความร่วมมือร่วมใจร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานรัฐเพื่อให้งานด้านการพัฒนาต่างๆ ประสบความสำเร็จร่วมกัน

บทบาทการเป็นผู้นำตามธรรมชาติ สามารถอธิบายได้ว่า บทบาทผู้นำชุมชนจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำชุมชนในการใช้บารมีที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนก่อให้เกิดการยอมรับและมีความเห็นคล้อยตาม หรืออาจใช้กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกันที่ทำให้จุดมุ่งหมายของชุมชนประสบความสำเร็จ ดังนั้นบทบาทผู้นำชุมชนจึงมีจุดยืนที่สอดคล้องกับคนในชุมชน ไม่มีลักษณะของชนชั้นนำที่แยกจากชาวบ้านในชุมชน เป็นผู้นำที่ฉีกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น สอดคล้องกับแนวคิด Morris & Staggenbord 2002 อ้างถึงใน สุธมนานา เกิดสินธุ์ชัย 2550, 14 ซึ่งบทบาทผู้นำชุมชนนั้นมีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้ให้เกิดการกระทำโดยการจูงใจหรือจูงใจผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการเคลื่อนไหวกิจกรรม ซึ่งบทบาทของผู้นำสามารถอธิบายได้ดังนี้

บทบาทการเป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้านเพื่อช่วยเหลือชุมชน คือ เป็นผู้นำด้านความคิดที่ก้าวหน้ากว่าชาวบ้านทั่วไป เป็นผู้ที่สามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านได้ นำความคิดแก้ปัญหาให้กับชุมชน ทำให้เป็นรูปธรรม หากไม่มีผู้นำเหล่านี้ก็ยากที่จะเกิดกลุ่มและแนวคิดคงไม่ถูกขยายไปสู่กลุ่มอื่น ๆ เริ่มแรกมีการจัดตั้งกลุ่มเล็ก เมื่อเห็นผลประโยชน์ที่ได้รับชาวบ้านก็จะมีกรรวมกลุ่มเพิ่มขึ้น ซึ่งการรวมกลุ่มดังกล่าวจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

บทบาทการเป็นผู้นำชักจูงให้ชาวบ้านมาร่วมกันแก้ปัญหา โดยชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมกันแก้ปัญหา จากการศึกษา พบว่า ผู้นำเป็นผู้ที่มีความมานะอดทนในการโน้มน้าวชาวบ้านให้มารวมกลุ่ม ผู้นำจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาและพูดจาเพื่อทำความเข้าใจกับชาวบ้าน จนชาวบ้านเกิดความซึ้งซบซึ้งและต้องการให้มีการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อนำไปสู่กระบวนการนำพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

บทบาทการเป็นผู้บริหารจัดการ ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมีบทบาทที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นผู้บริหารจัดการกลุ่ม เป็นผู้วางแผนและดำเนินการร่วมกับเทศบาล ด้วยความที่เป็นผู้ที่รู้จักปัญหาของชุมชน รู้วิธีจะพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

ภาพประกอบ 3 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของกลุ่มสตรีชุมชนมายอ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2553

ภาพประกอบ 4 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชุมชนบ้านจ๊ะ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552

การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ

การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำ เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แกะไขร่วมกันกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ในด้านการตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติตามการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนั้น การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นผู้นำของการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาของสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา แต่กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสมาชิกในชุมชน เพื่อกระตุ้นกระบวนการพัฒนาเร็วขึ้นและต่อเนื่องต่อไปจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม”

(อาหามะ มะแซ ประธานชุมชนบ้านป่าแย้ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“ผมเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ได้ เนื่องจากผมเป็นคนที่กำลังคิดกล้าทำ กล้าตัดสินใจ เพราะผมค่อนข้างมีประสบการณ์ในเรื่องของการทำกิจกรรมมาตั้งแต่สมัยเรียนแล้ว และโดยส่วนตัวผมชอบที่จะทำงานกับชุมชน ยิ่งเป็นชุมชนของเราแล้วผมยิ่งอยากพัฒนา”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

“ผมเกิดในชุมชนนี้ และได้มีโอกาสร่วมงานกับหน่วยงานราชการหลาย ๆ หน่วย ทำให้ผมพอมีความรู้บ้างในเรื่องการพัฒนาชุมชน ผ่านไปมาในหลาย ๆ ชุมชน ได้เห็นชุมชนเขาน่าอยู่ ทุกคนสามัคคีร่วมกัน ภายในชุมชน ผมจึงอยากให้ชุมชนของผมเข้มแข็งเหมือนเขาบ้าง จึงพยายามอธิบายให้กับคนในชุมชนรู้ว่าเราต้องมีการพัฒนาในด้านใดบ้าง เพื่อที่จะให้ชุมชนของเราเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ชาวบ้านก็เข้าใจ แรก ๆ ก็มีบ้างที่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย แต่เขาเห็นว่าเรามีความตั้งใจที่จะพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาชุมชน ทุกคนก็ให้ความร่วมมือ”

(อามะซุกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายยาลี เจอะอาเว ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน 6ว สังกัดเทศบาลตำบลมายอ ซึ่งได้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2553 กล่าวว่า “ทางเราเองก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมทุกอย่างที่ทางเทศบาลจัด ขึ้น อันเนื่องจากว่า กิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนนั้น จำเป็นต้องมาจากความต้องการของชุมชนเอง เราพยายามดำเนินกิจกรรม หรือการพัฒนาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้มากที่สุด และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด” (รูปภาพประกอบ 5 และ 6)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสามารถสรุปถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนา ได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายในชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนจะมากหรือน้อยนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนที่เป็นลักษณะเอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังนี้ คือ เข้าถึง รู้ ปัญหาของหมู่บ้าน เข้าใจความต้องการของลูกบ้าน มีความสนใจในงาน มีความสามารถ มีศักยภาพ เป็นจุดรวมของชาวบ้าน เห็นความสำคัญของปัญหาเรื่องการพัฒนาชุมชน มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ เสียสละ นอกจากนี้คุณสมบัติของสมาชิกชุมชนที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมคือ ความตระหนักในปัญหา ความเดือดร้อนที่อาจจะเกิดขึ้นในชุมชน เห็นคุณค่าความสำคัญของการพัฒนาชุมชน มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะหรือจิตอาสา มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ดี ที่ถูกต้อง ความเข้าใจในกิจกรรมของชุมชน การประกอบอาชีพ อาชีพที่แตกต่างกันย่อมมีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยเห็นว่าอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพที่ทำให้สมาชิกไม่ค่อยมีเวลาว่างเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และผู้ที่มีอาชีพไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โอกาสเห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญ

ของการพัฒนาชุมชนก็มีน้อยลง การให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสในชุมชน ตลอดจนการเห็นคุณค่าของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชน จะประกอบด้วย ความสามัคคีกันทั้งในระดับหมู่บ้าน กันเอง สามัคคีกันระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานท้องถิ่น มีการรวมกลุ่ม ร่วมกันจัดทำแผนชุมชน สมาชิกรู้บทบาทหน้าที่ และให้ความร่วมมืออย่างพร้อมเพรียง สร้างกฎเกณฑ์เรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นประเพณีปฏิบัติ ความต่อเนื่องของการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการมีประเพณีอันดีงาม

2. ปัจจัยภายนอก

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ประกอบด้วย การได้รับงบประมาณสนับสนุน และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“จากการปฏิบัติงาน ซึ่งดิฉันมีหน้าที่โดยตรงในการ ดำเนินการจัดประชุมเวทีประชาคมระหว่างชุมชนกับ อปท. ทำให้ดิฉัน พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเกิดขึ้น 2 ปัจจัยด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านภายใน ชุมชน คือ เทศบาลสามารถเข้าถึง รู้ปัญหาของหมู่บ้านเข้าใจความต้องการ ของลูกบ้าน และชุมชนเองมีความสามารถ มีศักยภาพ เป็นจุดรวมของ ชาวบ้าน เห็นความสำคัญของปัญหาเรื่องการพัฒนาชุมชน มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ เสียสละ ตระหนักในปัญหา ความเดือดร้อนที่อาจจะเกิดขึ้น ในชุมชน ปัจจัยที่สอง เกิดจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือ การได้รับการ สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ประกอบด้วย การได้รับ งบประมาณสนับสนุน และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ”

(รานี เจะหาด เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2553)

นอกจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชนดังที่ กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังค้นพบการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ดังนี้

“โดยส่วนใหญ่แล้วในการค้นหาปัญหาของผู้นำชุมชนจะมีความร่วมมือที่อยู่ในเกณฑ์ดี แต่เมื่อมีการเสนอปัญหา หากไม่มีการตอบสนองจากหน่วยงาน ผู้นำก็จะเกิดการเบี่ยงเบนในการร่วมมือในครั้งต่อไป”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

“ในการตัดสินใจของผู้นำชุมชนถือว่ามีความสำคัญมากในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนมีความกล้าที่จะตัดสินใจในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แต่จะต้องได้รับความเคารพจากหน่วยงานที่มีต่อผู้นำชุมชน”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชนจะมีความร่วมมือที่อยู่ในเกณฑ์ดี และการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจของผู้นำชุมชนถือว่ามีความสำคัญมากในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมีความกล้าที่จะตัดสินใจในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

“ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงาน ผู้นำชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่บางกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนสมควรที่จะรับรู้กลับกลายเป็นว่าไม่มีการประสานงาน คือไม่กระจายงานเท่าที่ควร จึงทำให้การดำเนินการในบางกิจกรรมยังขาดการเข้าถึงในกิจกรรมนั้นๆ”

(รอสมี คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

“การประเมินผลของกิจกรรมที่จัดทำขึ้นภายในชุมชนถือได้ว่ามีส่วนน้อยมากที่หน่วยงานหรือองค์กรจะมีการเรียกประชุมเพื่อทำการประเมินผลในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว จึงทำให้ผู้นำชุมชนไม่ได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปว่าเป็นอย่างไรบ้าง ในการรับผลของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินการทำกิจกรรม โดยภาพรวมแล้วไม่ค่อยจะรับรู้ถึงผลที่ออกมาว่าเป็นอย่างไรบ้าง ควรมีการปรับปรุงและแก้ไขอย่างไรบ้าง ซึ่งหน่วยงานจะไม่ค่อยให้ความสำคัญในจุดเท่าที่ควร”

(รอสมี่ คือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ยังพบข้อบกพร่องในเรื่องของการประสานงาน จึงทำให้การดำเนินการในบางกิจกรรมยังขาดการเข้าถึงในกิจกรรมนั้นๆ

ภาพประกอบ 5 การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลฯ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย ถ่ายเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนในเวทีประชาคม ผู้วิจัยสามารถสรุปการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำกับเทศบาลตำบลมาหยอ อาจสรุปได้ว่า ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้

ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึง การตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

การดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนระหว่างผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ

จากการดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ท้องถิ่นได้รับผลจากนโยบายการกระจายอำนาจและเป็นผู้ใกล้ชิดกับปัญหาของชุมชน มีหน้าที่โดยตรงในการตอบสนองและแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาชุมชน ซึ่งท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ ประกอบกับการดำเนินงานที่ผ่านมา ท้องถิ่นมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นในด้านต่างๆ จะเห็นได้จากผลสำเร็จที่ท้องถิ่นได้ดำเนินงานมาโดยลำดับ ดังนั้นเพื่อให้แนวคิดการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาพื้นฐานด้านการพัฒนาชุมชนเห็นชัดอย่างเป็นรูปธรรม และเห็นความสำเร็จในแต่ละท้องถิ่น จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญของยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาออกเป็น 8 ยุทธศาสตร์ ซึ่งได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาด้านการกีฬาและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการที่ดี ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านความมั่นคงและเสริมสร้างสันติสุข ทั้งนี้ได้นำมาเป็นแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน/องค์กร เมื่อลงกิจกรรมในการดำเนินการจัดแผนพัฒนาชุมชนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของตนภายในชุมชนต้องการ ถือว่าประชาคม คือ สิ่งที่จะต้องดำเนินการสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“เทศบาลเองมีแนวคิดในการขับเคลื่อนถึงการแก้ปัญหา
พื้นฐานด้านการพัฒนาชุมชนเห็นชัดเป็นรูปธรรม และเห็นความสำเร็จ
ในแต่ละท้องถิ่น เรา จึงได้กำหนดประเด็นสำคัญของยุทธศาสตร์ในด้าน
การพัฒนา ออกเป็น 8 ยุทธศาสตร์ ซึ่งได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและ
การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไข
ปัญหาความยากจน การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนา
ด้านการกีฬาและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการที่ดี ด้านโครงสร้าง
พื้นฐาน และด้านความมั่นคงและเสริมสร้างสันติสุข”

(รอฮานา มะแซ เจ้าพนักงานธุรการ 6 ว สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2553)

อาจกล่าวได้ว่าการดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชน เทศบาลได้มีแนวคิดการขับเคลื่อน
ในการแก้ปัญหาพื้นฐานด้านการพัฒนาชุมชนเห็นชัดเป็นรูปธรรม และเห็นความสำเร็จในแต่ละ
ท้องถิ่น เทศบาลจึงได้กำหนดประเด็นสำคัญของยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา ออกเป็น 8
ยุทธศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาและมีหน้าที่โดยตรงในการตอบสนองงานด้านการพัฒนาชุมชน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาต่าง ๆ นับเป็นสิทธิของประชาชนในการ
รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่จะได้รับทราบข้อมูล ข่าว
สารณะในด้านการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานรัฐ การที่จะทำให้งานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นไป
ตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนับเป็นสิ่งที่สำคัญใน
กระบวนการพัฒนา เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจตรงกัน นอกจากนี้การสื่อสารระหว่างกันถือเป็น
ปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกันที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ซึ่งสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ได้ดังนี้

“ได้รับรู้ข้อมูลแต่ไม่ละเอียดมาก บางครั้งเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่รับรู้ในด้านการพัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่หน่วยงานหรือองค์กรเป็นผู้ดำเนินการเอง”

(อดุลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาเจ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553)

“ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการประชุมของกลุ่มในแต่ละเดือน ผู้นำชุมชนได้มีการชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ของหน่วยงานรัฐ ผ่านการประชุมประจำเดือนของกลุ่มของชุมชน”

(อามะซุกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553) และ
รอสมิ คีอราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554

จากการศึกษา พบว่า สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของรัฐเป็นสิทธิหนึ่งที่ประชาชนพึงได้รับ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน ประชาชนควรรับทราบข้อมูลข่าวสารในการดำเนินการต่างๆของรัฐ หน่วยงานของรัฐ และมีสิทธิในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อความโปร่งใสในการบริหารงาน จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชนยังมีข้อบกพร่องในด้านการสื่อสารระหว่างกัน อันเนื่องมาจากภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐาน ทำให้การใช้ภาษากับหน่วยงานภาครัฐมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารระหว่างกัน ส่วนหนึ่งมาจากที่ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกัน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำชุมชน เพื่อเป็นผู้ที่คอยประสานงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบทบาทของผู้นำชุมชนจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำชุมชน ในการใช้บารมีที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนก่อให้เกิดการยอมรับและมีความเห็นคล้อยตาม หรืออาจใช้กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อให้ทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และพฤติกรรม ไปในทิศทางเดียวกันที่ทำให้จุดมุ่งหมายของชุมชนประสบความสำเร็จ

ปัญหาของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ

การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอในการพัฒนาชุมชน ต่างให้ความเห็นในแนวทางเดียวกัน ในส่วนของปัญหา ในที่นี้ก็คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการพัฒนาที่ไม่ตรงกัน องค์กรดำเนินกิจกรรมตามความประสงค์ขององค์กร โดยไม่สอบถามความต้องการภายในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาในการพัฒนา จึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาไปสู่ความเจริญให้เกิดขึ้นในชุมชน

“การกระจายอำนาจและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องการพัฒนาที่ไม่ตรงกัน”

(อศุทธ์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาเจ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553)

อาจกล่าวได้ว่าปัญหาของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ มีปัญหาในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน ทั้งนี้ทางเทศบาลจึงได้ร่วมมือกับผู้นำชุมชน ตลอดจนประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเวทีประชาคม เพื่อทำความเข้าใจให้กับชุมชนในเรื่องการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน (ดูภาพประกอบ 6)

ภาพประกอบ 6 การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2553

จากคำสัมภาษณ์ทั้งหมดข้างต้น จะสอดคล้องกับแนวคิดของ ยูพาพร รูปงาม (2545, 20) ที่ได้กล่าวถึงหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นกรมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น

ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจใน ประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุก ภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะ สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความ ร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งภาคราชการ จะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ตามที่สถาบันพระปกเกล้า (2549) ได้ กล่าวไว้ ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยการวิเคราะห์ได้จากปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชน โดยได้วิเคราะห์และ รวบรวมจากเวทีประชาคมที่เทศบาลฯ ได้จัดขึ้นร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชนของทั้ง 7 ชุมชน ซึ่ง เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนในเขตเทศบาลได้มีส่วนร่วมในเวทีนี้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ออกเป็น 2 ด้าน คือด้านปัญหาของชุมชนและด้านความต้องการของชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชน จากเวที ประชาคมที่หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะเทศบาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาชุมชน ตำบลมายอ ทำให้ทราบว่า ตำบลมายอมีองค์ความรู้มากมายที่สามารถถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน และคนที่อยู่ภายนอกชุมชนได้โดยความรู้แต่ละอย่างอยู่ในตัวของคนในชุมชน เป็นลักษณะของภูมิ ปัญญาชาวบ้าน ลักษณะของการสืบทอดต่อกันมา จึงทำให้ความรู้ดังกล่าวยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การจัดการความรู้จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับคนในชุมชน เพื่อจะได้มีการ รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่มารวบรวมไว้ที่เดียวกันในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถให้คนใน ชุมชนและภายนอกได้เข้ามาศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพชุมชนของตนเองได้ โดย องค์ความรู้ต่างๆ นั้นสามารถนำมาสู่การแก้ไขปัญหาจากหมู่บ้านชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนชุมชน การจัดการแผนชุมชนสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่สามารถตอบ

โจทย์ความต้องการของชุมชน ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ นั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและสามารถเชื่อมโยงต่อยอดไปสู่กิจกรรมชุมชนต่างๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ นำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมั่งคั่งทั้งด้านเศรษฐกิจและจิตใจที่มีคุณธรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จากเวทีประชาคม ผู้เข้าร่วมเวทีได้ร่วมกันค้นหาองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และร่วมกันค้นหาความรู้และพบความรู้ ได้แก่ แผนชุมชน ร้านค้าชุมชน กลุ่มสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ในเวทีได้มีการแลกเปลี่ยนกัน ในเวที โดยเทศบาลได้ส่งเสริมว่าการจัดการความรู้นั้นควรจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านได้ และตำบลมายอนั้น ใช้แผนชุมชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และยังเป็นแผนชุมชนที่มีคุณภาพ แผนชุมชนเป็นสิ่งที่รวบรวมทุกอาชีพ ทุกกลุ่มองค์กร ทุกปัญหาและทุกข้อของการนำไปสู่การแก้ไขได้อย่างชัดเจนที่สุด โดยแผนชุมชนนั้นจะทำให้หมู่บ้านและคนในหมู่บ้านได้รู้จักตนเองและได้รับทราบความต้องการของตนเอง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

จากการศึกษาด้านปัญหาของชุมชนผู้วิจัยพบว่า ปัญหาโดยส่วนใหญ่ของชุมชน เป็นปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่นับว่าเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เส้นทางจราจรของประชาชนยังไม่ได้รับการพัฒนา”

(อามะชุกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“ช่วงฤดูฝน เกิดน้ำป่าไหลหลาก ทำให้น้ำท่วม ทำให้ชุมชน
ในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วม”

(อามะชุกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“พบปัญหาขยะมูลฝอยมีปริมาณจำนวนมาก และ
ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ”

(อคุลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาแฉ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553)

“แหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคขาดการดูแลรักษาและยัง
ไม่ได้รับการพัฒนา ระบบท่อส่งจ่ายน้ำทรุดโทรมขาดการบำรุงรักษาและ
ไม่ทั่วถึง การผลิตน้ำสะอาดปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำของ
ชุมชน”

(รอสมี คือราแม่ ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาที่ชุมชนสะท้อนสภาพให้ปรากฏ ได้แก่ ปัญหาการคมนาคม
การระบายน้ำ การขาดแคลนน้ำ และความสะอาด ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้มีการ
แก้ไขอย่างเร่งด่วน

ด้านความต้องการของชุมชน พบว่า ประชาชนต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้า
มารับผิดชอบ สอดส่องดูแลเพื่อรองรับและควบคุมให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนน้อยที่สุด อาทิ ให้
มีการบุกเบิกเส้นทางจราจรระหว่างชุมชน ขยาย ปรับปรุงถนน และเส้นทางสัญจรเดิมให้ได้
มาตรฐาน ปรับปรุงระบบการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ต้องการ
ให้มีการปรับปรุงขยายพื้นที่ระบบท่อส่งจ่ายน้ำประปาให้ครอบคลุม เพิ่มกำลังผลิตน้ำสะอาดให้
เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำ ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงสภาพเดิม อีกทั้งยังหา
แหล่งน้ำแหล่งใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ปัญหาการคมนาคม พบว่า ประชาชนในชุมชนต้องการให้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับผิดชอบเพื่อบุกเบิกเส้นทางจราจรระหว่าง
ชุมชน ขยาย ปรับปรุงถนน และเส้นทางสัญจรเดิมให้ได้มาตรฐาน”

(อามะชุกรี บือชา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“ปัญหาการระบาย ประชาชนในชุมชนต้องการให้
หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาสอดส่องดูแล เพื่อรองรับและ
ควบคุมการระบายน้ำให้มีประสิทธิภาพและให้เกิดความเสียหายน้อย
ที่สุด”

(อามะชุกรี บือชา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

“ปัญหาความสะอาดและสภาวะแวดล้อมปริมาณขยะมูลฝอยมีจำนวนมากเกินศักยภาพของชุมชนในการกำจัด และประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ ซึ่งปัญหาดังกล่าวชุมชนต้องการให้มีการปรับปรุงระบบการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

(อศุทธ์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาเจ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2553)

“ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง จาก การสัมภาษณ์ รอสมี คือราม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประชาชนในชุมชนต้องการให้มีการปรับปรุง ขยายพื้นที่ระบบท่อส่งจ่ายน้ำประปาให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพิ่มกำลังผลิตน้ำสะอาดให้เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำ และอนุรักษ์ปรับปรุง ตลอดจนฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงสภาพเดิม หาแหล่งน้ำแหล่งใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน”

เสียงสะท้อนข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการจัดเวทีชุมชนเมื่อวันที่ 18,19,20,23 พฤษภาคม 2554 ทำให้พบว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งในเวทีประชาคม ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านก็ได้เห็นองค์ความรู้ที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด นำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ในเวทีจึงแสดงความคิดเห็นในการจัดการความรู้ในเรื่องของการจัดทำแผนชุมชนของตำบลมาหยอ เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้และวิธีการในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาดังกล่าว (ดูภาพประกอบ 7)

ภาพประกอบ 7 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในการร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชน
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2554

ดังนั้นจากข้อความที่กล่าวมาทำให้รู้ว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

แนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

จากการศึกษาแนวทางในการบริหารงานของเทศบาล ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ภารกิจของชุมชนให้ตรงกับสภาพปัญหา ทั้งนี้เพื่อนำไปกำหนดในแผนพัฒนาและการดำเนินงานในแต่ละปี ทั้งนี้เพื่อที่จะได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนในแต่ละด้านให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT) ในการดำเนินการตามภารกิจให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ภารกิจให้ตรงกับสภาพปัญหาในแต่ละด้านเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ด้านโครงสร้างพื้นฐานในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนา โดยทั่วไปแล้วจะสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เช่น ความต้องการพื้นฐาน ความเป็นอยู่ สอดคล้องตามที่ประชาชนต้องการหลายๆ ประการด้วยกัน เช่น ถนนหนทาง, อาชีพ เป็นต้น”

(อัสสา ลาวัญญุณี ประธานชุมชนบ้านตลาด สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553)

“การปกครองและการบริหารของหน่วยงานในด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควรนัก แต่มองโดยภาพรวมแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ต่างมีอาชีพหลักอยู่แล้ว นั่นคือ ทำสวนทำไร่ทำนา แต่ในบางโอกาสชุมชนก็อยากที่จะให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้ามาช่วย เช่น ในช่วงฤดูพืชผล และผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ อยากให้เข้ามาช่วยเหลือในส่วนนี้”

(อับดุลตอละ เจะซอ ประธานชุมชนบ้านจ๊ะ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2553)

จากคำสัมภาษณ์ของนายอัสสา ลาวัญญุณี ประธานชุมชนบ้านตลาด และนายอับดุลตอละ เจะซอ ประธานชุมชนบ้านจ๊ะ กล่าวว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านเศรษฐกิจ ต่างให้ความเห็นที่สอดคล้องกันกับความต้องการของชุมชน เช่น ความต้องการพื้นฐาน ความเป็นอยู่สอดคล้องตามที่ประชาชนต้องการหลายๆ ประการด้วยกัน เช่น ถนนหนทาง อาชีพ เป็นต้น และในด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ต่างมีอาชีพหลักอยู่แล้ว นั่นคือ ทำสวนทำไร่ทำนา แต่ในบางโอกาสชุมชนก็อยากที่จะให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้ามาช่วย เช่น ในช่วงฤดูพืชผล และผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ อยากให้เข้ามาช่วยเหลือในส่วนนี้

“ด้านสาธารณสุขไปโลกมีการพัฒนาได้เร็วมาก เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชุมชน ซึ่งตรงตามความต้องการของคนในชุมชน”

(อিবรอเฮง สามะ ประธานชุมชนบ้านบาตุกา สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2553)

“ด้านสาธารณสุข มีการพัฒนาที่มีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งเป็นเรื่องขององค์กรหรือหน่วยงานในการบริหารปกครอง ที่ต้องมีการทำงานร่วมกัน ประสานงานกัน เพื่อที่จะป้องกัน โรคภัยต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือแพร่หลายของโรคที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน”

(อามะชูกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2553)

จากการให้สัมภาษณ์ของนายอิบรอเฮง สาเมาะ ประธานชุมชนบ้านบาลูกา และนายอามะชูกรี บือซา ประธานชุมชนบ้านดุกู กล่าวว่า การบริหารงานของเทศบาลได้ดำเนินการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีการพัฒนาที่รวดเร็วมากในด้านสาธารณสุขไปไกล เพราะถือว่าสาธารณสุขเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชุมชน แต่ในส่วนของด้านสาธารณสุขมีการพัฒนาที่มีความล่าช้า จึงเป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรหรือหน่วยงานต้องปรับปรุงเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในครั้งต่อไป

“ด้านการเมือง ประชาชนให้ความสนใจและให้ความสำคัญมาก เมื่อพิจารณาแล้ว ทิศทางทางการเมือง ในการบริหารและการพัฒนายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากนัก เนื่องจากยังมีการพัฒนาที่ยังสร้างความขัดแย้งมากกว่าที่จะระดมความคิดสำหรับการพัฒนา”

(อดุลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านลาเจ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2554)

“ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมองค์กรจะให้ความสำคัญอย่างเห็นได้ชัดเจนมาก เช่น มีกิจกรรมให้ความสำคัญและให้การร่วมมือในวันสำคัญของทางศาสนา ตลอดจนคนในชุมชนเองต่างให้ความสำคัญและร่วมมือมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ด้านการศึกษาองค์กรได้จัดที่เรียนให้กับประชาชนและมีการประชาสัมพันธ์ทั่วถึง เพื่อต้องการให้ประชาชนในชุมชนได้รับโอกาสที่ดีต่อไป”

(รอสมี่ คีอราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2554)

จากการให้สัมภาษณ์ของนายอตุลย์ หะมะ ประธานชุมชนบ้านตาแจ และนายรอสมิ ดือราแม ประธานชุมชนบ้านมาหยอ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประชาชนให้ความสนใจและให้ความสำคัญมากในเรื่องของการพัฒนาชุมชน แต่เมื่อพิจารณาแล้ว ทิศทางทางการเมือง ในการบริหารและการพัฒนายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากนัก เนื่องจากยังมีการพัฒนาที่ยังสร้างความขัดแย้งมากกว่าที่จะระดมความคิดสำหรับการพัฒนา ส่วนในด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมองค์กรจะให้ความสำคัญอย่างเห็นได้ชัดเจนมาก เช่น มีกิจกรรมให้ความสำคัญและให้การร่วมมือในวันสำคัญของทางศาสนา ตลอดจนคนในชุมชนเองต่างให้ความสำคัญและร่วมมือมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ด้านการศึกษาองค์กรได้จัดที่เรียนให้กับประชาชนและมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง

นอกจากเสียงสะท้อนของผู้นำชุมชนดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังสามารถสรุปความคิดเห็นของชาวบ้านผ่านเวทีประชาคม ที่ทางเทศบาลได้จัดขึ้น เมื่อวันที่ 18,19,20,23 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการระดมความคิดจากชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางการบริหารงานให้กับทางเทศบาลได้ดำเนินการวางแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาชุมชนในครั้งต่อไป

ความสอดคล้องของงบประมาณกับยุทธศาสตร์การพัฒนา จากการศึกษา พบว่าไม่สอดคล้อง งบประมาณที่ใช้ในบางกิจกรรมจะน้อยมาก ทั้งๆ ที่เป็นกิจกรรมที่เกิดประโยชน์และบางกิจกรรมมีงบประมาณค่อนข้างมาก ทั้งที่ไม่เกิดประโยชน์ เช่น งบประมาณที่ใช้สำหรับโครงการอินเทอร์เน็ตชุมชน โครงการป้ายอักษรวิงภายในชุมชน และโครงการไฟประดับถนนหนทาง เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของชุมชน จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาขององค์กรตรงต่อความต้องการของชุมชน เพราะองค์กรหรือหน่วยงานได้ดำเนินงานผ่านผู้นำชุมชน ซึ่งถือว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความไว้วางใจ เป็นตัวแทนชุมชน ซึ่งจะเข้าใจในความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี เช่น การจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านทำขนม กลุ่มบาติกประยุกต์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมของแต่ละกลุ่มเป็นการระดมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม และผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม

ความเหมาะสมของโครงการและกิจกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนโครงการทุก ๆ ปี จากการศึกษา พบว่า โครงการและกิจกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนในแต่ละปีมีความเหมาะสมดี อันเนื่องมาจากการประเมินผลของกิจกรรมในปีที่ผ่านมา เช่น โครงการขุดลอกคูระบายน้ำในแต่ละชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม โครงการปรับปรุงถนนหนทางเข้าสู่หมู่บ้านในแต่ละชุมชน

โครงการปรับปรุงสวนและปรับปรุงสนามเด็กเล่น ปรับปรุงภูมิทัศน์และจัดให้มีสถานที่สาธารณะที่ดี เป็นต้น โดยโครงการในแต่ละปีจะพิจารณาในส่วนของงบประมาณประกอบด้วย

การพัฒนาตรงตามความต้องการของชุมชน จากการศึกษา พบว่า โดยส่วนใหญ่ในการพัฒนาขององค์กรจะตรงตามความต้องการของชุมชน เพราะได้รับความคิดเห็นและข้อเสนอจากผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองตรงตามความต้องการของชุมชน ดังนั้น จึงนับว่าแนวทางการบริหารงานด้านการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สอดคล้องและสามารถตอบโจทย์ให้ตรงกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องการแก้อย่างเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ ปัญหาและความต้องการของชุมชนและศึกษาแนวทางในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมายอ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดที่ใช้คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำชุมชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ตลอดจนบริบทชุมชน แนวคิดทฤษฎีข้างต้น ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้นำชุมชน จำนวน 7 คน เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลมายอ จำนวน 3 คน และกลุ่มของชาวบ้านโดยผ่านเวทีประชาคม ทั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ ตีความ แล้วนำมาหาข้อสรุป นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า

1. รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ ออกเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ แบบเป็นไปเอง เกิดจากการรวมตัวกันโดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจชี้แนะ หรือสนับสนุน ผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาส และแสดงบทบาท และการมีส่วนร่วมแบบบังคับ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจจัดการ และดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาจัดวาง และแสดงบทบาทอย่างไม่เต็มใจ นอกจากนี้ยังสามารถสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เป็นลักษณะของผู้นำชุมชนที่รัฐเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม และอีกลักษณะจะเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น

2. ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชน เป็นไปในลักษณะที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยพยายามใช้ทักษะและความต้องการของชุมชน โดยได้คำนึงถึงสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่แท้จริงเป็นอย่างไร การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนา ซึ่งทำให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของบุคคลภายในชุมชนนั้นๆ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่ภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาที่ประชาชนมีส่วนร่วมจึงได้วางโครงสร้างและรูปแบบ การวางแผนพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เสนอความเห็นโดยมีการตั้งองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน คือ “ผู้นำชุมชน” โดยถือหลักปรัชญาว่าการพัฒนาหมู่บ้านต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนในระดับท้องถิ่น

3. แนวทางการบริหารงานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ใช้หลักการวิเคราะห์แบบ SWOT เข้ามาช่วย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่า เทศบาลตำบลมายนอ มีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าไปดำเนินการแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้อย่างไร โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT) ในการดำเนินการตามภารกิจ และเทศบาลตำบลมายนอ ยังได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามภารกิจให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ภารกิจให้ตรงกับสภาพปัญหาในแต่ละด้านเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับเทศบาลตำบลมายนอ สามารถสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 รูปแบบ กล่าวคือ แบบเป็นไปเอง เกิดจากการรวมตัวกันโดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจชักนำ หรือสนับสนุน ผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาส และแสดงบทบาท และการมีส่วนร่วมแบบบังคับ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจจัดการ และดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาจัดวาง และแสดงบทบาทอย่างไม่เต็มใจเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรก การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนที่รัฐเป็นผู้นำ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม และประการต่อมา การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนที่เกิดจากความต้องการของประชาชน โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ

หรือคอยอำนวยความสะดวก จะสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) ที่ได้นำเสนอความคิดเห็นผ่านบทความ “แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย” ได้อธิบายว่า การร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นบนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ความมุ่งหวังที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้ได้นั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับประชาชน ด้วยการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้ ตามแนวคิดของ Goodman (อ้างใน พงษ์ธร ธีบุญศิริ, 2543) ได้กล่าวว่า สังคมเป็นการอยู่ร่วมกันมีการกระทำต่อกัน การดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่ดีต่อการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ความสามัคคี และจำเป็นจะต้องมีผู้นำเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกนั้น เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อตัวเขา และเพื่อหมู่บ้านของเขา โดยตัวของเขาเอง โดยที่เจ้าหน้าที่จะต้องมีความตั้งใจและจริงใจที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปตามแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2540) กล่าวว่า ในกระบวนการชุมชนที่สมาชิกร่วมคิด ร่วมทำ จะเกิดผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำตามธรรมชาติมีลักษณะ คือ ฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับคนรู้เรื่อง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ ซึ่งแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ไพศาล กิจเพชร (2544) ซึ่งเห็นว่า โดยปกติผู้นำตามธรรมชาติจะมีลักษณะฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนที่ติดต่อสื่อสารกับคนรู้เรื่อง เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม จะเห็นได้ว่ากระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชนออกเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน ซึ่งได้แก่ ประเด็นแรกคือ ปัจจัยการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ และประเด็นที่สองคือ กระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ และประเด็นสุดท้ายคือ บทบาทการเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเกิดผู้นำมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำเป็นผู้ที่อยู่อาศัย ตั้งรกรากภายในชุมชนเป็นระยะเวลาาน กล่าวคือ การอยู่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลาาน ทำให้ผู้นำเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ รวมทั้งเป็นลูกหลาน การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบกับการกระทำทุกอย่างที่ทำลงไป อีกทั้งผู้นำทุกคนยึดหลักศาสนาในการดำรงชีวิต ทำให้ประพฤติดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชากรที่ศึกษาได้รับการยอมรับเมื่อเป็นผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลังจากการประกอบอาชีพหลักมาช่วยเหลือชุมชน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับส่งเสริมและพัฒนาชุมชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ อาทิเช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา ประกอบกับการที่ผู้นำได้มีโอกาสช่วยประสานงานให้กับผู้นำคนก่อน ๆ ทำให้ได้

เรียนรู้งาน อีกทั้งการทำงานร่วมกับชาวบ้านได้เรียนรู้อุปนิสัยใจคอผู้นำ เห็นความมุ่งมั่นในการทำงาน ทำให้ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ เมื่อมีการตั้งกลุ่มหรือทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือ รวมทั้งผู้นำเป็นผู้มีจิตสำนึกและอุปนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น จากการศึกษา พบว่าผู้นำทั้ง 7 ท่านมีชีวิตวัยเด็กที่ยากจน เมื่อเติบโตขึ้นก็ต้องประสบกับสภาพแวดล้อมและเห็นความยากจนของญาติพี่น้องและคนในชุมชน ประกอบกับได้รับการเลี้ยงดู ปลูกฝังจากบิดามารดาและญาติพี่น้อง เมื่อตนเองได้มีโอกาสเข้ามาทำงานเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็ทำงานอย่างเต็มความสามารถของตน บทบาทของผู้นำชุมชนจะเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำชุมชนในการใช้บารมีที่สามารถสื่อสารกับคนในชุมชนก่อให้เกิดการยอมรับและมีความเห็นคล้อยตาม หรืออาจใช้กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และพฤติกรรม ไปในทิศทางเดียวกันที่ทำให้จุดมุ่งหมายของชุมชนประสบความสำเร็จ ดังนั้น บทบาทผู้นำชุมชนจึงมีจุดยืนที่สอดคล้องกับคนในชุมชน ไม่มีลักษณะของชนชั้นนำที่แยกจากชาวบ้านในชุมชน เป็นผู้นำที่ฉีกตัวเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น ที่มีแนวคิดที่สอดคล้อง หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับจุดร่วมในอุดมการณ์ของคนในชุมชน (Morris & Staggenbord, 2002) ตามทฤษฎีพฤติกรรมกรรวมหมู่ (Smelser, 1981 อ้างถึงใน สุรพล โมยางค์ 2545, 22) สอดคล้องกับความคิดเห็นของไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) ซึ่งได้กล่าวถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม
2. การมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจโดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น

นอกจากนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนยังสอดคล้องกับ แนวคิดของ อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นแรก เป็นการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจ กำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ ขั้นที่สอง การวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ ขั้นที่สาม เป็นขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน และขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้ ตลอดจนความสัมพันธ์ของคน

ในชุมชน ประชาชนจึงให้ความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสโดยเฉพาะ โตะครุ โตะอิหม่าม ผู้ใหญ่ และผู้ที่ทำงานอุทิศตนเพื่อท้องถิ่นส่วนรวม ถ้าประชาชนในหมู่บ้านมีความจำเป็นเรื่องเงิน จะไปขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องเป็นลำดับแรก ถัดไปจะขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่รู้จักสนิทสนมกันจากกองทุนต่างๆและธนาคารตามลำดับ การรวมกลุ่มของชุมชนตำบลมาชอ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรีทำขนมบ้านตลาด กลุ่มสตรีปักจักรค้าของบ้านมาชอ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ชุมชนบ้านจะ กลุ่มบาติกประยุกต์ชุมชนบ้านคูง เป็นต้น ทั้งนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้น โดยการมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีส่วนร่วมในการรับผล นอกจากนี้ กระบวนการเกิดผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน เกิดจากบุคคลนั้นได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และใช้อำนาจหน้าที่ตามสถานภาพและบทบาทที่ตนดำรงอยู่ และเป็นบุคคลที่สามารถจูงใจและโน้มน้าวใจให้คนในชุมชนทำงานด้วยความเต็มใจ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ร่วมกัน ปฏิบัติงานด้านชุมชนด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรศักดิ์ สีใจเจริญ (2543) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมจะเข้าร่วมโดยสมัครใจมากกว่าถูกผู้อื่นชักชวน

ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นจะเข้าร่วมโดยผ่านตัวแทน คือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้าน รองลงมาเป็น การมีส่วนร่วมในฐานะกลุ่มต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน สอดคล้องกับงานของ เสรี พงศ์พิศ (อ้างใน สถาบันพระปกเกล้า, 2549) กล่าวว่า นโยบายของรัฐที่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยอาศัยผู้นำในหมู่บ้านเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาชุมชน ให้ผู้นำออกมาเผยแพร่ความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสม ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้รู้ เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา โดยสนับสนุนให้พวกเขาได้นำความรู้ไปเผยแพร่ยังชุมชนอื่นๆ ออกเดินทางเป็นวิทยากร บอกเล่าสิ่งที่พวกเขาได้ทำมาแล้ว เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้กับชุมชนอื่น ทำให้ผู้นำมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ แซ่หลี่ (2549: 1-100) ได้ศึกษากระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีบทบาทเป็นผู้นำ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครอบครัวปัจจุบัน คุณชีวิตของผู้นำ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนผู้นำทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความเดือดร้อนทางการดำรงชีพของชาวบ้าน รวมทั้งการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ทำให้ผู้นำมีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองออกมา สิ่งเหล่านี้ได้บ่มเพาะให้ทุกคนคนเป็นคนที่เห็นอกเห็นใจ และได้ทำงานอุทิศตนให้กับการพัฒนา และพบว่ามีปัจจัยเพิ่มเติมที่ทำให้เกิดผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้นำเป็นผู้ช่วยเหลือ

พัฒนาชุมชน ใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักมาช่วยทำกิจกรรมชุมชน ช่วยเหลือผู้นำคนก่อนทำงาน พัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ การเป็นผู้ประสานงานกับชาวบ้านได้เห็นถึงความสามารถ อีกทั้งยังมีอุปนิสัยส่วนตัวชอบช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และยึดมั่นในหลักศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชูศักดิ์ ชูช่วย (2533: 1-245) ได้ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนตามการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นและหมู่บ้านทั่วไปในภาคใต้ พบว่า บทบาทที่สำคัญแต่ละด้าน คือ

1. บทบาทด้านเศรษฐกิจและอาชีพ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง
2. บทบาทด้านสาธารณสุข คือ เผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคต่างๆ ที่มักเกิดในชุมชน
3. บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความรู้ ความประพฤติ และการดำเนินชีวิต
4. บทบาทด้านการเมืองการปกครอง คือ ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนเพื่อประโยชน์ด้านการเมืองการปกครอง

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน ผู้วิจัยสามารถสรุปการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำ (สถาบันพระปกเกล้า, 2549) ดังนี้ ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความประสงค์ที่มีส่วนในการให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการแก้ไข หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุข และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐถือเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่ง ที่ไม่เพียงแต่จะทำให้การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐ สามารถกระจายสิทธิประโยชน์ในการดำรงชีพอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไปสู่ทุกพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อันเป็นสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นลักษณะของการพัฒนาที่กระจายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและทรัพยากรทางสังคมที่มีค่าอื่นๆ เช่น การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ การเข้าถือครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน การ

จัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง ตลอดจนสิทธิในการใช้ประโยชน์จาก ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลอีกด้วย อันเป็นบริการพื้นฐานของรัฐออกไปถึงประชาชน ในท้องถิ่นที่ขาดโอกาสให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สำนักงาน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2549) ได้กล่าวว่า การดำเนินการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณากรอบ นโยบายของรัฐหรือกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด รัฐจึง ต้องคำนึงมิตมหาชนที่เป็นสิ่งสะท้อนถึงความรู้สึกและความต้องการของประชาชน และนำมาใช้ เป็นเครื่องชี้นำให้รัฐสามารถประเมินถึงประสิทธิภาพของนโยบายที่จะถูกนำมาใช้ในการบริหาร ประเทศ และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย นอกจากนี้ผู้วิจัยสามารถอธิบายตามแนวคิด หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (ยุพาพร รูปงาม (2545, 20) เป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น ได้แบ่ง ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่ เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่ กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกง่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็น ผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความ คิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของ ภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การ จัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดย เป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

2. ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชน พบว่า ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยพยายามใช้ทักษะและความต้องการของชุมชน โดยได้คำนึงถึงสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามที่ Goodman (อ้างใน พงษ์ธร วิทยุศิริ 2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรม ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหา ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกัน โดยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการที่รวบรวมจากเวทีประชาคมที่ได้จัดขึ้นร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชนของทั้ง 7 ชุมชน ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนในเขตเทศบาลได้มีส่วนร่วมในเวทีนี้ โดยสามารถวิเคราะห์ออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านปัญหาของชุมชนและด้านความต้องการของชุมชน ดังนี้ ด้านปัญหาของชุมชน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ปัญหาการคมนาคม การระบายน้ำ การขาดแคลนน้ำ และความสะอาด นับว่าเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน และด้านความต้องการของชุมชน พบว่า ประชาชนต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามารับผิดชอบ สอดส่องดูแลเพื่อรองรับและควบคุมให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนให้น้อยที่สุด

นอกจากนี้ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนา ซึ่งทำให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของบุคคลภายในชุมชนนั้นๆ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยมุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผล

ในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม ยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 โดยมี 3 วิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ ตามการศึกษาจากบริบทชุมชนตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมายอ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี พ.ศ. 2554-2559 ซึ่งได้เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วมแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลมายอ โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทุกด้าน การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ จะสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในพื้นที่ตระหนักถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหาตลอดจนหาแนวทางแก้ไขปัญหากันอย่างจริงจัง เทศบาลตำบลมายอยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มองค์กร โดยเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาเยาวชนให้พร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยยึดกรอบแนวทางในการจัดระเบียบการศึกษา ส่วนด้านพัฒนาอาชีพนั้น ได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น และสนับสนุนกลุ่มอาชีพตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

แต่อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาของเทศบาลตำบลมายอได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วยการดำเนินการของเทศบาลจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารเป็นสำคัญ

3. แนวทางในการบริหารงานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ใช้หลักการบริหารโดยถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความพอใจสูงสุดของประชาชน คือเป้าหมายของเทศบาล บริการประชาชนตามความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล เป็นตัวกำหนดทิศทางในการให้บริการของเทศบาล กระจายอำนาจการบริหารงานสู่ชุมชนในรูปแบบองค์การบริหารชุมชน (อบช.) โดยมีการบริหารงานยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี Good Governance บริหารแบบโปร่งใส มีคุณธรรม เน้นการมีส่วนร่วม (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542) ทั้งในระดับการบริหารงานเทศบาล และการบริหารงานพัฒนาชุมชนของ อบช. ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลมายอ ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2554-2559) นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมสร้าง และร่วม

แก้ปัญหาในเขตพื้นที่ของเทศบาล โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทุกด้าน โดยเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาเยาวชนให้พร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยยึดกรอบแนวทางในการจัดระเบียบการศึกษา ส่วนด้านพัฒนาอาชีพนั้นได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่นและสนับสนุนกลุ่มอาชีพตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ตามการบริหารจัดการของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2544) กล่าวว่า การบริหารจัดการ คือ กระบวนการของการตัดสินใจและกระบวนการที่มีการนำผลของการตัดสินใจไปปฏิบัติ นอกจากนี้เทศบาลตำบลมายังมีการใช้หลักการวิเคราะห์แบบ SWOT เข้ามาช่วย โดยได้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการดำเนินการตามภารกิจ และได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามภารกิจให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาเทศบาล 3 ปี นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น และยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 โดยมี 3 วิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ประทีป ตังมดีธรรม: 2554) ทั้งนี้สามารถกำหนดภารกิจได้เป็น 7 ด้าน ซึ่งภารกิจดังกล่าวถูกกำหนดอยู่ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่าแนวทางในการบริหารงานจะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งการใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตามและตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การ เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กร เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐนั้นจะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง

นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายตามแนวคิดของ ชวงศ์ ฉายะบุตร (2539) ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยกลไกการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เทศบาลมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการบริหารจัดการ การบริการสาธารณะและการรองรับภารกิจการถ่ายโอนงานต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนับตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงเห็นว่าเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดหน่วยงานหนึ่งและได้นำแนวคิดทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง และการบริหารจัดการองค์กร มาประยุกต์ใช้ จวบจนกระแสสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับกระบวนการทัศน์ในการบริหารจัดการองค์กร มีการกล่าวถึงธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยได้มีความตื่นตัวสนใจในเรื่องธรรมาภิบาลอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2540 เป็นที่เชื่อกันว่าหากประเทศไทยมีการนำหลักธรรมาภิบาล ไปปรับใช้กับการปฏิบัติงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนแล้ว จะทำให้ประเทศมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี และเกิดความเป็นธรรมในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

นอกจากนี้สามารถวิเคราะห์ภารกิจให้ตรงกับสภาพปัญหา ในแต่ละด้านเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนทั้งนี้ เพื่อการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น จะเห็นได้ว่า เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมากที่สุด บทบาทและภารกิจของเทศบาล จึงเป็นบทบาทที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น ภาพลักษณ์ของการ บริหารจัดการของเทศบาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการตรวจสอบการทำงานของเทศบาลในทุกขั้นตอน ทั้งนี้หากเทศบาลมีการบริหารจัดการโดยยึดถือตามหลักการพื้นฐานธรรมาภิบาล (Good Governance) ทั้ง 6 ประการ อย่างเคร่งครัดแล้ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการบริหารจัดการมิติใหม่ที่จะสร้างสรรค์ ประชาธิปไตยจากฐานรากที่แท้จริง ชุมชนจะสามารถอยู่ร่วมกันสร้างสรรค์ และจรรโลงให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป ซึ่งหลักการพัฒนาชุมชนจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีผลจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่สามารถส่งผลให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในด้านต่างๆ ตามแนวคิดของ ภูมิรัตน์ สุธรรม (2546, 76) ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านการผลิต การจำหน่าย และการตลาด ในลักษณะเศรษฐกิจแบบพอเพียง (Self-Reliance) อยู่ในลักษณะที่สามารถสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพในการแข่งขัน มีความสามารถในการออมและการลงทุน สามารถรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด ตลอดจนมีการวางแผนสำหรับอนาคตด้วย

2. ด้านสังคม วัฒนธรรม จิตใจ คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีจิตใจใฝ่รู้ใฝ่พัฒนา มีความสามารถในการประยุกต์ มีคุณภาพ ลดอบายมุข และมีความขยันหมั่นเพียร สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมสูง ความเป็นปึกแผ่นทางสังคม มีความรู้และข่าวสารที่รู้เท่าทันโลกภายนอก

3. ด้านการเมือง ชุมชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองในการใช้ทรัพยากรจากภาครัฐและภายนอกได้ ศึกษาเรียนรู้กลไกตลาดและต่อรองกับภาครัฐกิจได้ รวมทั้งต้องผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนแบบไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของรัฐ แต่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร บุคคล วิชาการ ข้อมูล และเทคโนโลยีต่างๆ สามารถตรวจสอบในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นๆ ในชุมชน เพื่อสนองตอบต่อประโยชน์ของชุมชน และมีบทบาทในการเข้าไปบริหารงานในองค์กรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของชุมชน

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีอำนาจและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ โดยใช้วัฒนธรรมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และมีความสุข และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีคุณภาพของระบบนิเวศน์และอยู่ในสภาพที่ฟื้นฟูได้

5. ด้านเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตสามารถควบคุมได้ เป็นเทคโนโลยีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Clean Technology) มีลักษณะเหมาะสมกับสภาพชุมชน ซึ่งรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความทันสมัยหากแต่ควบคุมได้

ผู้วิจัยได้มองเห็นความต้องการของชุมชน ซึ่งความต้องการดังกล่าวล้วนเป็นความต้องการที่ชุมชนอยากให้มีการปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการยุคใหม่ ที่กรมการปกครองได้กำหนดนโยบายเน้นหนัก ปี พ.ศ. 2544 ข้อที่ 5 และ 9 ไว้ว่า “จะส่งเสริมและสนับสนุนการกำกับดูแล การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของข้าราชการ และพนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)” ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการและการพัฒนาเทศบาลจึงได้มุ่งเน้นให้ 3 องค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล ประชาชน และหน่วยงานกำกับดูแล มีความเข้มแข็งเพื่อตรวจสอบสามารถวางดุลอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ เทศบาลมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ปราศจากการทุจริต ซึ่งตรงเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยได้ดำเนินการดังนี้

1. เทศบาลตำบลมาขอได้ดำเนินกับองค์กรประชาชน/ประชาคมในฐานะเจ้าของบ้าน โดยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของประชาชนที่มีต่อเทศบาล สามารถเข้ามา มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงาน เทศบาลได้อย่างถูกต้อง เกิดประสิทธิภาพในการตรวจ สอบและถ่วงดุลซึ่งหากประชาชนในเขตเทศบาลได้เข้ามามีส่วนร่วม จะส่งผลให้เทศบาลบริหารงานอย่างโปร่งใส ลดปัญหาการทุจริต ตลอดจนใช้จ่ายงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้เทศบาลยังมีการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อเทศบาล สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับเทศบาลได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

1.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล โดยการผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านเสนอปัญหาและความต้องการให้เทศบาล เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล โดยจะต้องจัดทำประชาพิจารณ์แผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี และแผนพัฒนาประจำปีก่อนประกาศใช้ และเทศบาลจะต้องนำแผนพัฒนาเทศบาลที่ผ่านการอนุมัติแล้วติดประกาศให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง

1.2 การร่วมรับฟังการประชุมสภาเพื่อพิจารณาร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายของเทศบาลว่าสอดคล้องกับแผนพัฒนาเทศบาลหรือไม่

1.3 การเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง คณะละไม่น้อยกว่า 2 คน ในทุกโครงการ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538

1.4 การติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของเทศบาลตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

1.5 การเข้าชื่อถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกเทศบาล หากปฏิบัติงานไม่ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย หรือมีการทุจริต เป็นต้น

2. ชุมชนร่วมดำเนินการกับเทศบาลในฐานะตัวแทนของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ของเทศบาลลงสู่ประชาชน โดยส่งเสริมศักยภาพให้เทศบาล. ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร สมาชิกสภาเทศบาล พนักงานส่วนตำบล ให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานมิติใหม่ของการบริหารจัดการเทศบาล การบริหารจัดการเทศบาลที่ดีควรมีการบริหารงานตามหลัก “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) กล่าวคือ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตำบล พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบล สร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอันก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนได้

เป็นอย่างดี ทั้งนี้ประชาชนในตำบลจะรู้สึกถึงความยุติธรรมความโปร่งใสและมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน การบริหารงานเทศบาลที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ควรอยู่บนพื้นฐานหลักการสำคัญ 6 ประการคือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การออกระเบียบหรือข้อบังคับตำบลโดยการเปิดเวทีให้ประชาชนในระเบียบข้อบังคับตำบลที่จะประกาศใช้ ทั้งนี้ เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับมีความเป็นธรรมที่ยอมรับของชุมชนและชุมชนยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับเหล่านี้

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ความซื่อสัตย์ จริตใจ ขยันอดทน และมีระเบียบวินัย โดยตรงรณรงค์ให้สมาชิกสภาเทศบาลคณะกรรมการบริหารเทศบาลและพนักงานส่วนตำบลยึดถือหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างเทศบาลกับประชาชนในตำบล โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของเทศบาลให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาประชาชนสามารถเข้าใจง่าย ประชาชนในตำบลเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้กับประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้การบริหารงานของเทศบาล และเสนอความเห็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล การเสนอร่างข้อบังคับตำบลการร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อ - จัดจ้าง หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของชุมชนและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาซึ่งในการบริหารงานของเทศบาลตำบลมาจะต้องปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนอย่างแท้จริง

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม โดยตรงรณรงค์ให้ประชาชนในตำบลมีความประหยัดตามหลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง

ดังนั้น การบริหารจัดการเทศบาลที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) จะสัมฤทธิ์ผลได้ดังที่มุ่งหวังมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักสองส่วน คือส่วนแรกจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาล โดยให้ถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงาน และสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและองค์กรภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น ส่วนที่สองคือ ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลถึงระดับ

ประชาคม ในเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นพลังของชุมชนที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งส่งผลในทางที่ดีต่อกลุ่มเป้าหมาย และต่อประชาชนในชุมชนด้วย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชน เพราะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของชุมชน เป็นศูนย์กลางและกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการพัฒนาตามที่ผู้นำชุมชนมีความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน

1.2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอของผู้นำชุมชน และมอบบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น และควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนสามารถทำงานพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนรู้จักคิดและเขียนโครงการพัฒนาชุมชนในลักษณะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมทั้งควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้มากขึ้น โดยอาจจะพิจารณาจากโครงการที่เป็นประโยชน์มากและการมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมากเป็นอันดับแรก

1.4 ผู้นำชุมชนควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีศักยภาพสูงขึ้นในทุกๆ ด้าน ตามวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้ารับการอบรม การเข้าประชุม การร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเพิ่มพูนประสบการณ์

1.5 ผู้นำชุมชนควรเข้ารับร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการระดมความคิดและการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยการนำเสนอความคิดริเริ่ม หรือเสนอโครงการพัฒนาชุมชนที่เป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ตามที่กลุ่มองค์กรชุมชนมีความต้องการพร้อมทั้งนำข้อสรุปที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อแสดงบทบาทและภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ฯลฯ เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้สูงขึ้นตามความต้องการและความจำเป็นในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการองค์กรชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาในลักษณะการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนในชุมชนเพื่อให้สามารถร่วมปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป

2.3 ควรวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกิดจากนโยบายของรัฐ เช่น การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาลกับการจัดตั้งและบริหารกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากความคิดของชาวบ้านเอง

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. 2538. *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

โกวิทย์ พวงงาม. 2549. *มติการปกครองท้องถิ่น วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: เสมารธรรม.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2554. *รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คมศักดิ์ ศรีนิ่มนวล. 2547. *ความคิดเห็นของพนักงานปกครองท้องถิ่นที่มีต่อความพร้อมของการรับโอนภารกิจในการกระจายอำนาจของเทศบาลนครนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จารึก เซ็นเจริญ และมุฮัมมัด พายิบ. 2540. *หะดิษบุคอรี*. กรุงเทพมหานคร: อัล-อีหม่าน.

จ่านงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ. 2543. *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จ่านงค์ จิตรนิรัตน์. 2541. *ปัจจัยที่เสริมสร้างและทำลายผู้นำชาวบ้าน*. *แลใต้*. 55 (ตุลาคม 2541), 29-30.

จิราภรณ์ แซ่หลี่. 2549. *กระบวนการเกิดผู้นำในการพัฒนาชุมชน: กรณีผู้ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จිරศักดิ์ สีใจเจริญ. 2543. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของ อบต. : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน*. รายงานการศึกษาอิสระสังคมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. 2539. *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชูศักดิ์ ชูช่วย. 2533. บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนตามการรับรู้ของผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นและหมู่บ้านทั่วไปในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรวุฒิ เสนาคำ. 2540. จากปัจเจกสู่สาธารณะ: กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง, วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคกลาง. 6 (มิถุนายน 2540), 17-26.
- ทรงพล ตุ่มทอง. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลศรีราชา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธวัช มกรพงศ์. 2540. องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรวุฒิ โสภิชญกุล. 2541. การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสาสน์.
- นพมาศ ธีรเวคิน. 2542. จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประทีป ต้มติธรรม. 2553. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. <http://www.matichon.co.th>. (สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2553).
- ประยูร ศรีประสาธน์. 2542. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียน
- ประเวศ วะสี. 2540. ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. 2542. ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ปริญญา ต้นสกุล. 2543. ศาสตร์แห่งผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: จิตจักรวาล.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ปัญญา สวัสดิ์เสรี. 2539. ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลมายอ. พ.ศ. 2545. 2545. ปีตตานี: เทศบาลตำบลมายอ.

แผนพัฒนาสามปี เทศบาลตำบลมายอ. พ.ศ.2551-2553. 2551. ปีตตานี: เทศบาลตำบลมายอ.

แผนพัฒนาสามปี เทศบาลตำบลมายอ. พ.ศ.2554-2559. 2554. ปีตตานี: เทศบาลตำบลมายอ.

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะเวลา 5 ปี. พ.ศ. 2554-2559. 2554. ปีตตานี: เทศบาลตำบลมายอ.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542. พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

พรชัย รัศมีแพทย์. 2543. การปกครองตนเองของนครหลวงกรุงเทพมหานคร: ศึกษากรณีนิติสัมพันธ์กับองค์การปกครองส่วนกลาง. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรนพ พุกกะพันธ์. 2544. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.

พรศักดิ์ ฝ่องแก้ว. 2544. “ดัชนีชี้วัดคอร์รัปชันไทย: การสร้างและการตรวจสอบความเชื่อถือได้” รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงาน ป.ป.ช.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2542. ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2546, ธันวาคม. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตไทย

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 119 ตอนที่ 66 ก ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2545.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2542. *ผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 4.* กรุงเทพมหานคร: มติชน
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2547. *แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย.* <http://www.thailabour.org> (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2547).
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2534. *กลวิธีและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ไพศาล กิจเพชร. 2544. *ผู้นำหรือผู้รับกรรม.* วารสารพัฒนาชุมชน. 12 (ธันวาคม 2544), 23.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. 2546. *พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก.* กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.
- ยุพาพร รูปงาม. 2545. *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ.* ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2542. *พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ 2540. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตไทย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ 2550. กรุงเทพมหานคร: เดอะบุคส์.
- ริเรืองรอง รัตนวิไลสกุล. 2540. *มนุษย์สัมพันธ์.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าชุนบุรี.
- วรพจน์ ประชิตวัตติ. 2542. *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น :* ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลศรีราชา. วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วรรณ ถิ่นหัวเสือ. 2548. การเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ตำบลบ้านระกา อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รววิทย์ อวิรุทธ์วรกุล. 2544. *ชุมชนเข้มแข็ง รากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน*. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 38 (มกราคม-เมษายน 2544). 23.
- วรรัตน์ เขียวไฟรี. 2542. *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วิจิตร อาวะกุล. 2542. *เทคนิคมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: โอเอส พรินติ้งเฮาส์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. 2003. *ภาวะผู้นำ: หลักการทฤษฎีและประเด็นพิจารณาในบริบททางวัฒนธรรม สังคมและองค์กรไทย*. <http://ednet.kku.ac.th> (สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2552).
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์. 2540. *ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย* กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ไทย.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2542. *การกระจายอำนาจของกระทรวง ทบวง กรม ลงสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: รายงานการศึกษาวิจัย, สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สถาบันพระปกเกล้า. 2549. *ทศวรรษ: ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. โดยการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549
- สมชาย พงษ์เทพิน. 2542. *สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกับการทำงานของผู้นำเครือข่ายองค์กรชุมชนในเขตเมือง: กรณีศึกษาเฉพาะกรณีเครือข่ายสหชุมชนขอนแก่น อำเภอขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สันทพงศ์ สร้อยเทพ. 2544. "ผู้นำ-ภาวะผู้นำ" *วารสารพัฒนาชุมชน*. 1 (กันยายน 2545). 11-20.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก ปรีชา อุยตระกูล และชื่น ศรีสวัสดิ์. (2537). *ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*. <http://www.nesdb.go.th> (สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2554).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2543ก. *แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบาย*. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ทีมคอนซัลติ้ง เอนจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์, ทีม แมเนจเม้นท์ คอนซัลแตนต์ ประเทศไทย และ คีอาร์ คอมมูนิเค้.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. 2547. *การศึกษาทางเลือกของชุมชน, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. ฉบับที่ 4 (มิถุนายน – สิงหาคม 2547). 18 – 23.
- สุพิศวง ธรรมนันทา. 2540. *มนุษย์กับสังคม*. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร : ดี.ดี. บุ๊คสโตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2543. *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเทพ พงศ์ศรีรัตน์. 2545. *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ = Leadership: Theory and Practice*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คลิงค์.
- สุมนา เกิดสินธุ์ชัย. 2550. *การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุรพล โมยวงศ์. 2545, 22 มิถุนายน. กฟผ. *องค์การใหญ่ แต่ไม่ใหญ่ในใจประชา*. กระบี่: ผู้แต่ง.
- สุวิทย์ ยี่วรพันธ์. 2544. *ชุมชนเข้มแข็ง, วารสารพัฒนาชุมชน*. 7 (กรกฎาคม 2544). 23-24.
- อภิญา กังสนารักษ์. 2544. *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อดิภา ตรีชิตตานนท์. 2548. แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาตลาดน้ำวัด
ไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน. กรุงเทพมหานคร: แปลน
พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. 2545. คู่มือการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

บุคลากรกรม

ยาลี เจอะอาแว (นักพัฒนาชุมชน 6ว), สำนักงานเทศบาลตำบลมายอ สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2553.

รอสมิ คือราแม (ประธานชุมชนบ้านมาหยอ), ที่ทำการไปรษณีย์มายอ ม.1 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 25 มกราคม 2554.

รอฮานา มะแซ (เจ้าพนักงานธุรการ 6 ว), สำนักงานเทศบาลตำบลมายอ สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2553.

รานี เจะหาด (เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ฯ 6 ว), สำนักงานเทศบาลตำบลมายอ สัมภาษณ์วันที่ 20 พฤษภาคม 2553.

อดุลย์ หะมะ (ประธานชุมชนบ้านลาแฉ), ที่ทำการชุมชนบ้านลาแฉ ม.1 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 11 พฤษภาคม 2553.

อับดุลคอละ เจะซอ (ประธานชุมชนบ้านจ๊ะ), ศูนย์กิริออาดีชุมชนบ้านจ๊ะ ม.1 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 25 พฤษภาคม 2553.

อัสฮา ลาวัลวุฒิ (ประธานชุมชนบ้านตลาด), ที่ทำการชุมชนบ้านตลาด ม.1 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2553.

อามะซุกรี บือซา (ประธานชุมชนบ้านคูกู), ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกนูร์ยันนะห์ ม.2 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน 2553.

อาหะมะ มะแซ (ประธานชุมชนบ้านปาแย), ศูนย์กิริออาดีชุมชนบ้านปาแย ม.3 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 30 พฤศจิกายน 2553.

อิบรอเฮง สาเมาะ (ประธานชุมชนบ้านบาลูกา), ศูนย์กิริออาดีชุมชนบ้านบาลูกา ม.2 ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี สัมภาษณ์วันที่ 23 มกราคม 2554.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน)

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนามนุษย์และสังคม (ภาคพิเศษ) คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (สำหรับผู้นำชุมชน)

เพศ..... ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
 สถานภาพการสมรส..... การศึกษา.....
 อาชีพหลัก..... ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 : การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ในการพัฒนาชุมชน

1. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนเป็นไปในลักษณะใด
 - การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา
 - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
 - การมีส่วนร่วมในประเมินผล
 - การมีส่วนร่วมในการรับผล
2. ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง
3. ท่านมีส่วนร่วมหรือเป็นตัวแทนในการกำหนดกิจกรรมต่างๆร่วมกับเทศบาลอย่างไรบ้าง
4. จากการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ท่านคิดว่าได้นำความคิดเห็น/
ข้อเสนอของประชาชน/ชุมชนในเวทีประชาคมมาดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
อย่างไรบ้าง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาต่างๆหรือไม่อย่างไร
6. ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคระหว่างท่านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมี
ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 : ปัญหาและความต้องการของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ
อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ด้านปัญหาของชุมชน

1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

- ปัญหาการคมนาคม
- ปัญหาการระบายน้ำ
- ปัญหากระแสไฟฟ้า
- ปัญหาด้านอสังหาริมทรัพย์และความปลอดภัยในทรัพย์สิน
- ปัญหาด้านระบบการสื่อสารในชุมชน
- ปัญหาสาธารณประโยชน์ในชุมชน
- ด้านอื่นๆ

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- ด้านการมีรายได้
- ด้านการผลิต
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านปัญหาตลาดรับซื้อผลผลิต
- ด้านอื่นๆ

3. ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาเยาวชนและยาเสพติด
- ปัญหาความสะอาดและสภาวะแวดล้อมภายในชุมชน
- ปัญหาการอพยพแรงงานออกนอกชุมชน
- ปัญหาการจัดสวัสดิการต่างๆในชุมชน
- ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐสู่ประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ปัญหาความเข้าใจระหว่างองค์กรภาครัฐกับประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ด้านอื่นๆ

4. ปัญหาแหล่งน้ำ

- ปัญหาขาดแคลนน้ำ
- ปัญหาระบบท่อส่งจ่ายน้ำประปา
- ปัญหาการผลิตน้ำสะอาด
- ปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค
- ปัญหาขยะ
- ด้านอื่นๆ

5. ปัญหาด้านสาธารณสุข

- การบริการด้านการรักษาและดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน
- การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขของประชาชน
- การแพร่ระบาดของโรค
- ด้านอื่นๆ

6. ปัญหาด้านการเมืองการบริหาร

- ด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร
- ด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานทางการเมืองฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านอื่นๆ

7. ปัญหาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- ด้านเยาวชนกับความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ
- ด้านอัตราการเรียนต่อของชุมชน
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้พื้นบ้านและงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ด้านจิตสำนึกด้านจริยธรรม ศีลธรรมอันดี
- ด้านอื่นๆ

8. ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

- ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- ด้านการรณรงค์ส่งเสริมจากภาครัฐในพื้นที่ในการร่วมกันอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

- ด้านอื่นๆ

9. ปัญหาอื่น ๆ

- ด้านความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

ด้านความต้องการของชุมชน

1. ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
2. ความต้องการด้านการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำ ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
3. ความต้องการด้านสาธารณสุขและอนามัย ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
4. ความต้องการด้านน้ำกิน – น้ำใช้ เพื่อการเกษตร ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
5. ความต้องการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
6. ความต้องการด้านทรัพยากรธรรมชาติชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
7. ความต้องการด้านการบริหาร และการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
8. ความต้องการด้านความปลอดภัย
9. ความต้องการด้านอื่นๆ

ตอนที่ 4 : ผู้นำชุมชนมีทิศทางในการทำงานที่สอดคล้องกับเทศบาลตำบลมาอย่างไร

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐานมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

2. ด้านเศรษฐกิจมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
3. ด้านสังคมมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
4. ด้านแหล่งน้ำมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
5. ด้านสาธารณสุขมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
6. ด้านการเมืองการบริหารมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
7. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีทิศทางในการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
9. ด้านอื่น ๆ
 - ความสอดคล้องของงบประมาณกับยุทธศาสตร์การพัฒนา
 - แนวทางการพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่
 - ความเหมาะสมของโครงการและกิจกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนโครงการทุก ๆ ปีหรือไม่อย่างไร
 - การพัฒนาตรงตามความต้องการของชุมชนหรือไม่อย่างไร
 - ข้อเสนอแนะอื่นๆในการพัฒนาชุมชน

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับประชาชนทั่วไป)

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนามนุษย์และสังคม (ภาคพิเศษ) คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (สำหรับประชาชน)

เพศ..... ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
 สถานภาพการสมรส..... การศึกษา.....
 อาชีพหลัก..... ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 : การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานีในการพัฒนาชุมชน

1. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนเป็นไปในลักษณะใด
 - การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา
 - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
 - การมีส่วนร่วมในประเมินผล
 - การมีส่วนร่วมในการรับผล
2. ท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง
3. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้นำชุมชนและเทศบาลอย่างไรบ้าง
4. จากการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา ท่านคิดว่าผู้นำได้นำข้อเสนอที่ได้จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีประชาคม เพื่อนำเสนอต่อเทศบาลในการจัดทำแผนพัฒนาของชุมชนหรือ อย่างไร
5. ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลด้านการพัฒนาต่างๆหรือไม่และอย่างไร
6. ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 : ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอ
มายอ จังหวัดปัตตานี

ด้านปัญหาของชุมชน

1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

- ปัญหาการคมนาคม
- ปัญหาการระบายน้ำ
- ปัญหากระแสไฟฟ้า
- ปัญหาด้านอสังหาริมทรัพย์และความปลอดภัยในทรัพย์สิน
- ปัญหาด้านระบบการสื่อสารในชุมชน
- ปัญหาสาธารณประโยชน์ในชุมชน
- ด้านอื่นๆ

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- ด้านการมีรายได้
- ด้านการผลิต
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านปัญหาตลาดรับซื้อผลผลิต
- ด้านอื่นๆ

3. ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาเยาวชนและยาเสพติด
- ปัญหาความสะอาดและสภาวะแวดล้อมภายในชุมชน
- ปัญหาการอพยพแรงงานออกนอกชุมชน
- ปัญหาการจัดสวัสดิการต่างๆในชุมชน
- ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐสู่ประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ปัญหาความเข้าใจระหว่างองค์กรภาครัฐกับประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ด้านอื่นๆ

4. ปัญหาแหล่งน้ำ

- ปัญหาขาดแคลนน้ำ
- ปัญหาระบบท่อส่งจ่ายน้ำประปา
- ปัญหาการผลิตน้ำสะอาด
- ปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค
- ปัญหาขยะ
- ด้านอื่นๆ

5. ปัญหาด้านสาธารณสุข

- การบริการด้านการรักษาและดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน
- การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขของประชาชน
- การแพร่ระบาดของโรค
- ด้านอื่นๆ

6. ปัญหาด้านการเมืองการบริหาร

- ด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร
- ด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานทางการเมืองฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านอื่นๆ

7. ปัญหาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- ด้านเยาวชนกับความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ
- ด้านอัตราการเรียนต่อของชุมชน
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้พื้นบ้านและงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ด้านจิตสำนึกด้านจริยธรรม ศีลธรรมอันดี
- ด้านอื่นๆ

8. ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- ด้านการรณรงค์ส่งเสริมจากภาครัฐในเขตพื้นที่ในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ด้านอื่นๆ

9. ปัญหาอื่น ๆ

- ด้านความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

ด้านความต้องการของชุมชน

1. ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
2. ความต้องการด้านการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำ ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
3. ความต้องการด้านสาธารณสุขและอนามัย ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
4. ความต้องการด้านน้ำกิน – น้ำใช้เพื่อการเกษตร ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
5. ความต้องการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
6. ความต้องการด้านทรัพยากรธรรมชาติชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
7. ความต้องการด้านการบริหาร และการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
8. ความต้องการด้านความปลอดภัย
9. ความต้องการด้านอื่นๆ

ตอนที่ 4 : ผู้นำชุมชนมีทิศทางในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน/ประชาชนอย่างไร

1. คุณพอใจในการทำงาน, การอุทิศตน, การเสียสละของผู้นำชุมชนในการทำงานเพื่อชุมชนและการพัฒนาชุมชนอย่างไร
2. คุณคิดว่าผู้นำชุมชนได้พัฒนาชุมชนให้ประชาชน/ชุมชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร
3. คุณคิดว่าผู้นำชุมชนมีการกระตุ้นให้คนภายในชุมชนมีความสามัคคีและความปรองดองกันหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน
4. คุณคิดว่าในด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้นำได้มีการกระตุ้นและส่งเสริมเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน/ประชาชนอย่างไร
5. คุณคิดว่าผู้นำชุมชนสามารถแก้ปัญหาตามความต้องการของประชาชน/ชุมชนได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร

แบบสัมภาษณ์ (สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ)

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนามนุษย์และสังคม (ภาคพิเศษ) คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ)

เพศ.....	ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
สถานภาพการสมรส.....	การศึกษา.....
อาชีพหลัก.....	ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 : การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ในการพัฒนาชุมชน

- ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง
 - ด้านการจัดสรรงบประมาณ
 - ด้านการส่งเสริมกิจกรรม
 - ด้านการร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน
- ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหนในการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน
- ท่านมองว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนเป็นไปในลักษณะใด
- ท่านคิดว่าเทศบาลได้มีการส่งเสริมหรือโน้มน้าวให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนร่วมกับเทศบาลอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าเทศบาลมีการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนชุมชนอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 : ปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลมายอ อำเภอ
มายอ จังหวัดปัตตานี

ด้านปัญหาของชุมชน

1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

- ปัญหาการคมนาคม
- ปัญหาการระบายน้ำ
- ปัญหากระแสไฟฟ้า
- ปัญหาด้านอสังหาริมทรัพย์และความปลอดภัยในทรัพย์สิน
- ปัญหาด้านระบบการสื่อสารในชุมชน
- ปัญหาสาธารณประโยชน์ในชุมชน
- ด้านอื่นๆ

2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- ด้านการมีรายได้
- ด้านการผลิต
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านปัญหาตลาดรับซื้อผลผลิต
- ด้านอื่นๆ

3. ปัญหาด้านสังคม

- ปัญหาเยาวชนและยาเสพติด
- ปัญหาความสะอาดและสภาวะแวดล้อมภายในชุมชน
- ปัญหาการอพยพแรงงานออกนอกชุมชน
- ปัญหาการจัดสวัสดิการต่างๆในชุมชน
- ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐสู่ประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ปัญหาความเข้าใจระหว่างองค์กรภาครัฐกับประชาชนเป็นไปในลักษณะใด
- ด้านอื่นๆ

4. ปัญหาแหล่งน้ำ

- ปัญหาขาดแคลนน้ำ
- ปัญหาระบบท่อส่งจ่ายน้ำประปา
- ปัญหาการผลิตน้ำสะอาด
- ปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค
- ปัญหาขยะ
- ด้านอื่นๆ

5. ปัญหาด้านสาธารณสุข

- การบริการด้านการรักษาและดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน
- การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขของประชาชน
- การแพร่ระบาดของโรค
- ด้านอื่นๆ

6. ปัญหาด้านการเมืองการบริหาร

- ด้านความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร
- ด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานทางการเมืองฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ด้านอื่นๆ

7. ปัญหาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- ด้านเยาวชนกับความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ
- ด้านอัตราการเรียนต่อของชุมชน
- ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้พื้นบ้านและงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ด้านจิตสำนึกด้านจริยธรรม ศีลธรรมอันดี
- ด้านอื่นๆ

8. ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
- ด้านการรณรงค์ส่งเสริมจากภาครัฐในเขตพื้นที่ในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ด้านอื่นๆ

9. ปัญหาอื่น ๆ

- ด้านความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง

ด้านความต้องการของชุมชน

1. ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
2. ความต้องการด้านการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำ ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
3. ความต้องการด้านสาธารณสุขและอนามัย ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
4. ความต้องการด้านน้ำกิน – น้ำใช้เพื่อการเกษตร ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
5. ความต้องการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
6. ความต้องการด้านทรัพยากรธรรมชาติชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
7. ความต้องการด้านการบริหาร และการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนมีความต้องการให้เป็นไปในลักษณะใด
8. ความต้องการด้านความปลอดภัย
9. ความต้องการด้านอื่นๆ

ตอนที่ 4 : เทศบาลตำบลมายนมิตีศึกษาในการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐานมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. ด้านเศรษฐกิจมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
3. ด้านสังคมมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
4. ด้านแหล่งน้ำมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
5. ด้านสาธารณสุขมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
6. ด้านการเมืองการบริหารมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
7. ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีทิศทางการบริหารและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
9. ด้านอื่น ๆ
 - ความสอดคล้องของงบประมาณกับยุทธศาสตร์การพัฒนา
 - แนวทางการพัฒนาเป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่
 - ความเหมาะสมของโครงการและกิจกรรมที่มีการปรับเปลี่ยน โครงการทุก ๆ ปีหรือไม่อย่างไร
 - การพัฒนาตรงตามความต้องการของชุมชนหรือไม่อย่างไร
 - ข้อเสนอแนะอื่นในการพัฒนาชุมชน

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.รพีพรรณ สุวรรณัฐ โชติ
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกตุฉวา บุญปรากฏ
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ภาคผนวก ค
การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

The Relationship between Religiosity and Adoption of Islamic Banking Services in Morocco

Abdelghani Echchabi¹, Hassanuddeen Abd. Aziz²

1. *PhD Candidate, Department of Business Administration, Faculty of Economics and Management Sciences, International Islamic University Malaysia.*
2. *Professor, Department of Finance, Faculty of Economics and Management Sciences, International Islamic University Malaysia.*

Abstract

The main purpose of the paper is to examine the relationship between religiosity and the adoption of Islamic banking services. At the same time the study attempts to inspect the willingness of the Moroccan customers to adopt Islamic banking services. A total of 300 questionnaires were randomly distributed among Moroccan banking customers, out of which, 252 were returned and usable. T-test and simple linear regression analyses were then employed to analyse the data, whereby the dependent variable is adoption of Islamic banking services, and the independent variable is religiosity. The results indicate that religiosity has a significant positive influence on the adoption of Islamic banking services in Morocco. The results also indicate that the Moroccan customers are willing to adopt Islamic banking services.

Key words: Morocco, Islamic Banking, Simple Linear Regression, Consumer Behaviour.

Participation of Community Leaders and the Local Administrative Organization in Community Development of Tambon Mayo Municipality, Mayo District, Pattani Province

Zatecha Hayeejeesoh¹ and Jureerat Buakaew²

1. *Student's the Degree of Master of Arts Program in Human Development and Social Sciences Faculty of Arts, Prince of Songkla University.*
2. *Associate Professor of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.*

Abstract

This study aimed to investigate participation of community leaders and the local administrative organization in community development, problems and needs of the community for community development in Tambon Mayo Municipality, Mayo District, Pattani Province, and to explore guidelines for administrative work of Tambon Mayo that meet the needs of the community. The data of this qualitative study were collected from seven main informants who were community leaders, three secondary informants consisting of three officials of Mayo Local Administrative Organization (Tambon Mayo Municipality), and 7 residents of Tambon Mayo. The primary data were collected from the field through in-depth interviews (IDI), participatory observations, and focus group discussions. The results of the study on participation revealed that the participation of community leaders and the local administrative organization in community development could be classified into two categories: The participation of a community with the state as the leader and people accept and follow the policies; and the participation of a community with people's willingness to participate arising from their needs and the state as helper or facilitator. The problems and needs for community development arise from people in the community's viewpoints and needs taking into account the actual economic, political, social and cultural structures. Hence, community studies and community analyses are the heart of development plans which reveal the actual problems and needs of people in the community taking into consideration people participation as major importance. Tambon Mayo administration deals with economic, social, political and cultural development that can affect people's ways of life from their birth, aging, illness, to their death. In addition to this, Tambon Mayo Municipality also used SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) in its administration so as to respond to the needs of the people and the National Economic and Social Development Plan, provincial development plan, district development plan, Tambon or sub-district development plan, the 3-year municipal development plan, the government policies, and local administrators' policies.

Keywords: participation, leader-forming process, situation

CERTIFICATE OF PRESENTATION

This document certifies that

Miss Zaleeha Hayeejeesoh

presented the paper entitled

***Participation of Community Leaders and the Local Administrative Organization in Community Development of
Tambon Mayo Municipality, Mayo District, Pattani Province***

at The 4th International Conference on Humanities and Social Sciences
held at the Faculty of Liberal Arts, PSU, Hat Yai, Songkhla, Thailand
on April 21, 2012

Assoc. Prof. Dr. Adisa Teo
Dean, Faculty of Liberal Arts, PSU

Syed Mohd Zakir Syed Othman
Secretary General, Malaysia National Writers Association

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นางสาวชาลีชะห์ หะยีเจ๊ะ โชะ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5111121071

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
บริหารธุรกิจบัณฑิต (สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์)	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	พ.ศ. 2549

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2549 – 2550	บริษัท เอลเค้น (ประเทศไทย) จำกัด ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน	สำนักงานเทศบาลตำบลมายอ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

Zaleeha Hayeejeesoh and Jureerat Buakaew. 2555. Participation of Community Leaders and the Local Administrative Organization in Community Development of Tambon Mayo Municipality, Mayo District, Pattani Province. At The International Conference on “Humanities and Social Sciences Research Trends on ASEAN Community and Beyond” on April 21st, 2012, at the Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.